

**ANALIZA
ISTRAŽIVANJA
STAVOVA I NAVIKA
GRAĐANA U VEZI SA**

JEDNOKRATNOM

PLASTIKOM

ANALIZA ISTRAŽIVANJA STAVOVA I NAVIKA GRAĐANA U VEZI SA JEDNOKRATNOM PLASTIKOM

Izdavač: Centar za unapređenje životne sredine

Za izdavača: Ivana Jovčić

Urednica: Ivana Jovčić

Autori: Ivana Jovčić, Kristina Cvejanov, Vladan Ščekić

Lektura i korektura: Jovana Šćepović

Fotografija na naslovnoj strani: Shutterstock

Dizajn i priprema publikacije: ADV studio

ISBN-978-86-82252-05-4

Elektronska publikacija

Beograd, avgust 2022. godina

Ova publikacija je nastala u okviru projekta Beogradske otvorene škole „Zeleni inkubator“, koji se sprovodi uz finansijsku podršku Evropske unije i Fondacije *Fridrih Ebert*. Stavovi i mišljenja autora izneti u ovoj publikaciji ne predstavljaju zvanične stavove Evropske unije, Fondacije *Fridrih Ebert* ni Beogradske otvorene škole, i za njih je isključivo odgovoran autor.

/SADRŽAJ

UVOD	2
Uvodna razmatranja	3
Plastična civilizacija i društvo jednokratnosti	5
Kratke metodološke i tehničke napomene	8
ISTRAŽIVAČKI NALAZI	9
Demografska struktura	10
Samopercepcija klasnog položaja	14
JEDNOKRATNA PLASTIKA I RECIKLAŽA	15
(Pre)poznavanje jednokratne plastike	16
(Pre)poznavanje problema jednokratne plastike	18
Problematične vrste jednokratne plastike	20
Jednokratna plastična ambalaža u domaćinstvu	22
Informisanost o stepenu reciklaže plastične ambalaže	25
ODVAJANJE I ODLAGANJE PLASTIČNOG OTPADA	27
Dostupnost infrastrukture	28
Frekvencija odlaganja plastike u posebne kante	30
Motivisanost za posebno odvajanje i odlaganje plastike	32
PLASTIČNE KESE I UPOTREBA NJIHOVIH ALTERNATIVA	34
Informisanost o „biorazgradivosti” plastičnih kesa	35
Prepoznavanje razlike između običnih plastičnih kesa i plastičnih kesa sa aditivima (okso razgradive kесе)	38
Životni ciklus plastične kесе	40
Frekvencija korišćenja kesa/torbi za višekratnu upotrebu	42
Prepreke u korišćenju kesa/torbi za višekratnu upotrebu	44
Motivacija za prelazak sa jednokratnih kesa na kесе/torbe za višekratnu upotrebu	46

/SADRŽAJ

DEPOZITNI SISTEM ZA PET AMBALAŽU	48
Opšta informisanost o terminu depozitni sistem	49
Visina depozita kao motivacija za povrat PET ambalaže	51
KONFIGURACIJA STAVOVA	52
Uticaj plastike na životnu sredinu i ljudsko zdravlje	53
Reciklabilni tipovi plastike	56
Izbegavanje upotrebe jednokratne plastike	57
Spremnost za korišćenje alternativa plastičnim kesama	58
Spremnost za odvajanje i posebno odlaganje otpada od plastike	60
Smanjenje količine plastičnog otpada od strane države	61
Zabranjena jednokratna plastika koja ne može da se reciklira ili ponovo upotrebi	62
Potpuna zabrana jednokratne plastike	64
Uvođenje depozitnog sistema za plastičnu ambalažu	65
Produžena odgovornost proizvođača i trgovaca	67
PREDLOZI GRAĐANA ZA BRZO REŠAVANJE PROBLEMA OTPADA OD PLASTIKE	69
ZAVRŠNA REČ	73
Spisak tabela	76
Spisak grafikona	77
Spisak slika	78

/UVOD/

UVODNA RAZMATRANJA

Plastika je postala nerazdvojni deo naših života zbog svoje trajnosti, niske cene, lakoće izrade i jeftinijeg transporta potiskujući brojne druge materijale koji su ranije korišćeni. Upravo te karakteristike koje je čine veoma zahvalnim materijalom ujedno su i razlog zašto je plastika postala problem¹. Danas je izuzetno veliki broj proizvoda od plastike, najpre ambalaže, napravljen tako da bude odbačen odmah nakon prve upotrebe. Put od vrednog i korisnog materijala do proizvoda čiji se životni vek završava nakon samo jedne upotrebe je relativno kratak, dok korišćenje jednokratne plastike sa sobom nosi brojne negativne moralne, zdravstvene i ekološke posledice.

Prvi sintetički polimer² izumeo je Džon Vesli Hajat 1869. godine inspirisan ponudom njujorške firme od 10.000 dolara kao nagradu za patent materijala koji može da zameni slonovaču. Polietilen³, najčešće korišćena plastika, stvoren je slučajno u hemijskoj fabrici u Nortviču u Engleskoj. Videvši njegov potencijal, britanska vojska ga je u početku tajno koristila tokom Drugog svetskog rata. U istoriji plastike 1954. je važna godina – tada su otkriveni polipropilen i prošireni polistiren, a sa njima je i započela masovna proizvodnja i korišćenje jednokratne ambalaže, ketering posuđa i plastičnog pribora za jelo.

Prva plastična kesa patentirana je od strane švedske firme *Celloplast* 1965. godine, i ubrzo nakon toga počinje njihova masovna upotreba. Trgovački lancii su ih reklamirali kao višekratnu ambalažu i nagrađivali potrošače koji su ih višestruko koristili, a u to vreme doživljene su kao ekološka alternativa upotrebi papirnih kesa i rešenje koje će doprineti manjem korišćenju šumskih resursa.

Proizvodnja plastike je od 1950. godine povećana preko 200 puta, sa 2 miliona na 460 miliona tona u 2019. godini, dok se očekuje da će ovim tempom, proizvodnja plastike dostići 1200 miliona tona u 2060. godini⁴.

1 <https://www.embibe.com/exams/characteristics-of-plastics/>

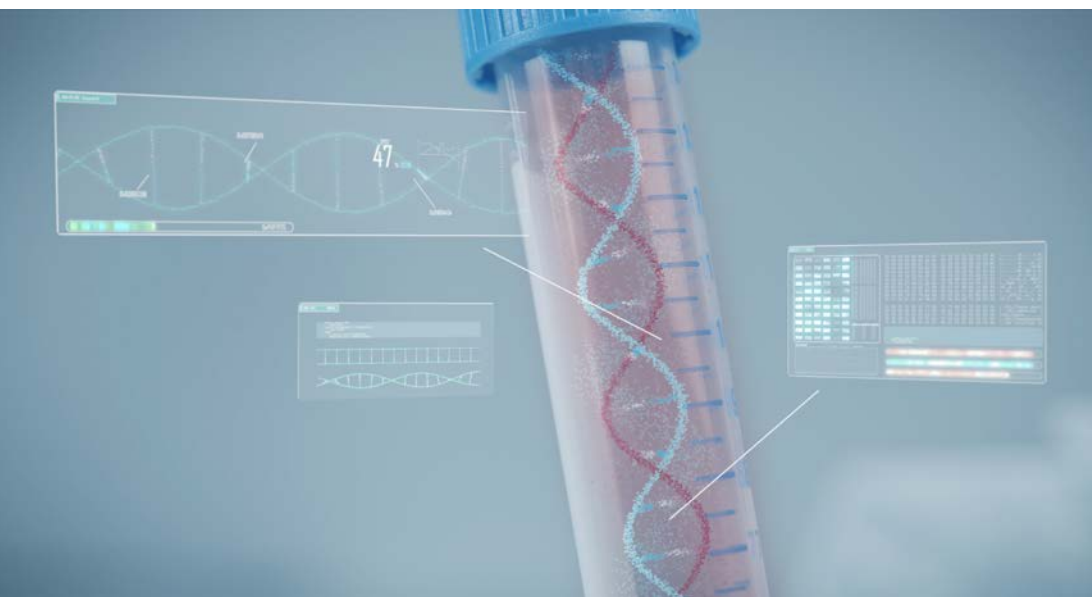
2 <https://www.sciencehistory.org/the-history-and-future-of-plastics>

3 <https://www.unep.org/news-and-stories/story/birth-ban-history-plastic-shopping-bag>

4 https://www.oecd-ilibrary.org/environment/global-plastics-outlook_de747aef-en

Potrošnja plastike prati rast proizvodnje i porasla je na 400 miliona tona godišnje. Kumulativno posmatrano, 6,9 milijardi tona plastike je postalo otpad do 2018. godine⁵, od čega je reciklirano oko 9%, a za dobijanje energije iskorišćeno oko 12%, dok je ostalih 79% akumulirano na deponijama i u životnoj sredini, čineći je jednim od najvećih ekoloških problema današnjice⁶.

Osim što otpad od plastike ima izuzetno dugačak period razgradnje, specifična svojstva plastike dovode do toga da se ona raspada na mikro i nanočestice, zahvaljujući čemu ulazi u lanac ishrane svih živih bića. Različitim analizama i istraživanjima je potvrđeno prisustvo mikroskopskih čestica u vazduhu, vodi, snegu, zemljištu, soli, napicima, hrani, uključujući i ljudski organizam. U poslednjih nekoliko godina dokazano je da se plastika nalazi u gotovo svim organima čoveka, uključujući i mozak, a što je najzloslutnije, čak i u placenti novorođenčeta. Izgleda da našem potomstvu u nasleđe doslovno ostavljamo plastični DNK.

5 <https://www.economia.rs/plastika-izmedju-koristi-i-stete/>

6 <https://ourworldindata.org/plastic-pollution>

PLASTIČNA CIVILIZACIJA I DRUŠTVO JEDNOKRATNOSTI

Plastika u proizvodima. Plastika u ambalaži. Plastika u zemljištu. Plastika u uređajima. Plastika u vozilima. Plastika u garderobi. Plastika u kozmetičkim preparatima. Plastika u vodi. Plastika u medicinskoj opremi. Plastika u usnama. Plastika u telu. Plastika u mozgu. Plastika u placenti novorođenčeta.

Percipiramo jednokratne proizvode kao nešto što nam donosi bezbednost (higijensku), efikasnost i komfor, a ne kao nešto što trajno zagađuje našu životnu sredinu, troši naše resurse, ulazi u lanac ishrane i na kraju i u nas same.

Plastični proizvodi za jednokratnu upotrebu napravljeni su u potpunosti ili delimično od plastike i obično su namenjeni da se koriste samo jednom ili u kratkom vremenskom periodu, pre nego što se bace.

Čovek današnjice nije dovoljno upoznat sa negativnim uticajem plastike, zato što kompanije koje učestvuju u lancu proizvodnje i distribucije proizvoda petrohemijske industrije ne obaveštavaju potrošače o štetnom uticaju njihovih proizvoda na životnu sredinu i zdravlje građana, prikrivaju obim problema i manipulišu podacima. Ova manipulacija počinje oznakama za plastiku, usvojenim 1988. godine⁷, čiji je sastavni deo trougao s tri strelice simbol reciklaže, iako se najveći procenat plastičnog otpada uopšte ne reciklira. Skoro 50% otpadne plastike ili nije reciklabilno, ili je nije moguće odvojeno sakupiti ili su troškovi sakupljanja toliko visoki da se ono i ne praktikuje. Zahvaljujući lobiranju industrije plastike potrošači su namerno dovedeni u zabludu ovakvim oznakama.

Odgovornost pripada i državama i institucijama koje 35 godina kasnije, u trenutku kad se svet suočava sa strašnim razmerama zagađenja plastikom i njenom hiperprodukcijom, i dalje ne reaguju na možda i najveći primer *greenwashing*-a u istoriji.

⁷ https://en.wikipedia.org/wiki/Resin_identification_code

Svedoci smo da je globalna borba sa problemom plastike na samom početku. Sve više država, međunarodnih organizacija i kompanija počinje da sprovodi mere za uklanjanje jednokratne plastike, ne samo iz finalnih proizvoda, već i iz kompletnog lanca snabdevanja.

Iako je zagađenje plastikom, pre svega mikroplastikom koja završava u okeanima⁸, prepoznato u Ciljevima održivog razvoja usvojenim 2015. godine, tek u martu 2022. godine su se države članice UN, tokom Skupštine UN za životnu sredinu (UNEA-5.2)⁹, jednoglasno dogovorile da će razviti pravno obavezujući sporazum o zaustavljanju zagađenja plastikom. Usvojena rezolucija UN rezultiraće čvrstim sporazumom koji sadrži globalna pravila i obaveze za ceo životni ciklus plastike. Na osnovu spomenutih pravila, države, preduzeća i društvo imaju obavezu eliminisanja plastičnog zagađenja iz svog okruženja.

Evropska unija je 2018. godine usvojila Evropsku strategiju za plastiku u cirkularnoj ekonomiji¹⁰, a već 2019. i Direktivu o jednokratnoj plastici (EU 2019/904)¹¹, koja je počela da važi 3. jula 2021. godine. Od tada, plastični tanjiri za jednokratnu upotrebu, pribor za jelo, slamke, štapići za balon i štapići za uši ne mogu se stavljati na tržišta zemalja članica EU. Pored toga, ista mera važi i za šolje, posude za hranu i piće od ekspaniranog polistirena, kao i za sve proizvode od oksorazgradive plastike. Prema novim pravilima, zabranjeni su određeni plastični proizvodi za koje postoje održive alternative. Uvode se i specifične mere za smanjenje upotrebe određenih proizvoda, kao i obavezno obeležavanje¹² ambalaže i proizvoda koji u sebi sadrže plastiku.

Direktivom o jednokratnoj plastici propisuje i obavezan cilj od 77% odvojenog sakupljanja plastičnih boca do 2025. godine, tj. povećanje na 90% do 2029. Takođe, kompanije koje na tržište EU stavljaju proizvode u PET boce za piće moraću da koriste minimum 25% reciklirane plastike za njihovu proizvodnju do 2025. godine, a 30% od 2030¹³.

Kako bi dostigle ovako visoke stope reciklaže države EU uvode depozitni sistem za PET boce¹⁴ koji podrazumeva da potrošač pri kupovini napitaka u PET bocama plaća depozit (povratnu naknadu) koji mu se vraća pri sledećoj kupovini, ako praznu bocu vrati u trgovinu.

8 https://sr.m.wikipedia.org/sr-ec/%D0%97%D0%B0%D0%B3%D0%B0%D1%92%D0%B5%D1%9A%D0%B5_%D0%BF%D0%BB%D0%B0%D1%81%D1%82%D0%B8%D0%BA%D0%BE%D0%BC

9 <https://www.unep.org/news-and-stories/press-release/historic-day-campaign-beat-plastic-pollution-nations-commit-develop>

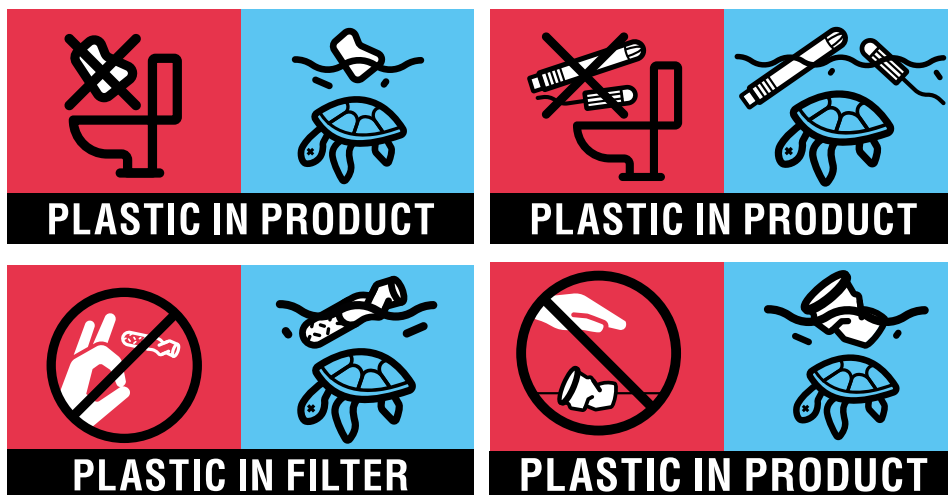
10 https://environment.ec.europa.eu/strategy/plastics-strategy_en

11 <http://data.europa.eu/eli/dir/2019/904/oj>

12 https://environment.ec.europa.eu/topics/plastics/single-use-plastics/sups-marking-specifications_en

13 <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/HTML/?uri=LEGISSUM:4393034>

14 <https://www.petcore-europe.org/legislation/334-how-achieve-eu-pet-bottle-collection-bottle-collection-targets-2029.html>

Slika 1. Obavezne oznake u EU za ambalažu i proizvode koji u sebi sadrže plastiku

Pred Srbijom stoji mogućnost da, kroz harmonizaciju sa zakonodavstvom Evropske unije, ugradi Direktivu o jednokratnoj plastici u domaće zakonodavstvo. Time će nastati promene koje će u potpunosti zabraniti i/ili ograničiti stavljanje različitih proizvoda od jednokratne plastike na tržište Republike Srbije i omogućiti veće stope ponovne upotrebe plastike.

Ovo istraživanje ima za cilj da ispita u kojoj meri su građanke i građani Srbije obavešteni o štetnosti jednokratne plastike, njihove stavove i navike korišćenja jednokratne plastike, potencijal za povećanje sakupljanje i tretmana ove vrste otpada, kao i spremnost za upotrebu alternativa jednokratnoj plastici.

Na osnovama ovog istraživanja i kroz konsultativni proces sa različitim zainteresovanim stranama (proizvođačima plastike, trgovinskim lancima, ugostiteljima i dostavama hrane, stručnom i akademskom zajednicom, organizacijama civilnog društva i aktivistima) ćemo izraditi preporuke koje će biti formulisane u Dokument o stavu. Ovaj dokument ćemo dostaviti svim relevantnim institucijama i zainteresovanim akterima u Republici Srbiji, čime će ova inicijativa postati široki front za zajedničku borbu za smanjenje zagađenja jednokratnom plastikom.

KRATKE METODOLOŠKE I TEHNIČKE NAPOMENE

Kako bismo istraživanjem pokrili što veću teritoriju Srbije sa Kosovom i Metohijom, odlučili smo se za onlajn anketu. Anketiranje je izvršeno u junu 2022. godine. Uzorak je prigodan i uključuje tačno 1014 ispitanika¹⁵. U ovakvoj vrsti analize može doći do različitih asimetrija, što najbolje pokazuje podatak da u našem uzorku dominiraju žene. Više od 75% zastupljenosti žena među našim ispitanicima može da se objasni većom zainteresovanošću i brigom o zaštiti životne sredine, što dodatno potvrđuje pretpostavku da žene imaju pažljiviji odnos prema svetu koji ih okružuje u odnosu na muškarce.

U inicijalnom delu Analize predstavljamo demografska svojstva ispitanika, uključujući i njihovu klasnu samopercepciju.

Nakon toga, kroz četiri segmenta ćemo obraditi nalaze u oblastima reciklaže, odvajanja i odlaganja plastičnog otpada, plastičnih kesa i njihovih alternativa, i depozitnog sistema, kroz prizmu stepena informisanosti, navika, prepreka i potreba građana. Odgovori ispitanika su potom, u sledećem poglavlju, dopunjeni različitim stavovima u vezi sa jednokratnom plastikom.

Analiza, u posebno izdvojenom segmentu, sadrži i predloge građana za brzo rešavanje otpada od plastike.

Najzad, na samom kraju izveštaja, radi lakše pretrage, priložen je spisak svih tabela, grafikona i slika koje su predstavljene u dokumentu.

¹⁵ Iako bi bilo svrsishodno da se koristi i ženski rod (ispitanice), zbog jezičke ekonomije nalaza će u ukupnim kategorijama biti korišćen oblik muškog roda - ispitanik, dok će u predstavljajući rodno podeljenih podataka biti korišćeni i muški i ženski gramatički oblik.

**/ISTRAŽI-
VAČKI
NALAZI/**

DEMOGRAFSKA STRUKTURA

Kako bi pregledno predstavili istraživačke nalaze, najpre ćemo izložiti uopštene demografske odlike ispitanika (pol, starost, stepen obrazovanja, tip naselja i region u kojem stanuju), nakon čega sledi uvid u samopercepciju klasnog položaja ispitanika.

Kao što je već naznačeno u metodološkim napomenama, polna struktura naših ispitanika je izrazito asimetrična. Približno tek svaki četvrti ispitanik je bio muškarac, što znači da su žene činile više od 75% ispitanika, dok su 22 osobe, odnosno, nešto preko 2% odbilo da se izjasni o polnoj pripadnosti.

Polna struktura ispitanika	Broj ispitanika	%
Ženski	788	77,71
Muški	204	20,12
Ne želim da se izjasnim	22	2,17
Ukupno	1014	100,00

Tabela 1. Polna struktura ispitanika (brojevi i procenti)

Pri razvrstavanju starosti ispitanika poslužili smo se desetočlanom klasifikacijom. U našem uzorku dominiraju grupe u opsegu od 18 do 44 godine, zastupljeni su sa tačno 71,7%, i može se sa malim izuzetkom utvrditi da kako raste starost ispitanika, evidentno opada broj njih koji su uzeli učešće u istraživanju. Pojedinačno posmatrano, najzastupljenija starosna grupa ispitanika ima između 30 i 34 godine, njih 18,05%.

Među ženama najveći broj ispitanica svrstano je u dva starosna razreda, onom između 30 i 34 godine (19,54%) i onom između 25 i 29 godina (17,39%). S druge strane, među muškarcima je distribucija malo više ujednačena, pa su ispitanici imali, izuzev svih razreda od 55 godina naviše, između 10,29% i 13,24%.

Samo 11 ispitanika (1,08%) nije želelo da se izjasni o broju godina.

Na osnovu starosne strukture ispitanika možemo zaključiti da je interes za temu jednokratne plastike najprisutniji među ispitanicima između 18 i 54 godine. Sužavanjem ovog opšteg okvira, primećujemo da je najveća zastupljenost ispitanika koncentrisana među mlađom populacijom od 25 do 39 godina.

Starosna struktura ispitanika	Ukupno (%)	Žene (%)	Muškarci (%)
18-24	12,03	11,29	12,75
25-29	15,68	17,39	10,78
30-34	18,05	19,54	13,24
35-39	13,71	14,34	12,75
40-44	12,23	12,31	11,76
45-49	7,40	6,85	10,29
50-54	9,27	8,76	12,25
55-59	4,93	4,70	5,88
60-64	2,86	2,28	4,90
65+	2,76	2,28	4,90
Ne želim da se izjasnim	1,08	0,25	0,49
Ukupno	100,00	100,00	100,00

Tabela 2. Starosna struktura ispitanika (procenti)

Stepen obrazovanja ispitanika je ispitan kroz šestočlanu tipologiju obrazovanja. Ispitanici sa završenim fakultetom (36,98%) su najbrojniji u našem uzorku, dok je nešto preko 20% ispitanika završilo master (23,08%) i srednju školu (22,58%). Ispitanika sa doktoratom je bilo 4,54%, dok je onih sa osnovnom školom bilo samo 0,3%. Polna razlika je najprisutnija kod završene srednje škole, u korist muškaraca (42,16% muškaraca prema 17,51% žena), i nešto manje kod završenog fakulteta, ovaj put u prilog žena (39,47% žena prema 27,45% muškaraca).

Najveće interesovanje za temu jednokratne plastike imaju ispitanici sa završenim fakultetom, prate ih oni masterom i srednjom školom, dok su najmanje interesovanje pokazali ispitanici sa polova - završena osnovna škola (0,30%) i doktorat (4,54%).

Stepen obrazovanja ispitanika	Ukupno (%)	Žene (%)	Muškarci (%)
Osnovna škola	0,30	0,38	0,00
Srednja škola	22,58	17,51	42,16
Visoka škola	12,52	12,82	11,76
Fakultet	36,98	39,47	27,45
Master	23,08	24,87	15,69
Doktorat	4,54	4,95	2,94
Ukupno	100,00	100,00	100,00

Tabela 3. Stepen obrazovanja ispitanika (procenti)

U ovom istraživanju se pokazalo da gotovo svaki 8 ispitanik živi na selu. Među ispitanicima koji žive u gradskim naseljima prednjače žene - tek 9,01% ispitanica živi na selu. Ovo je приметно manje u odnosu na muške ispitanike, među kojima je skoro 27% žitelja seoskih naselja.

Tip naselja	Ukupno (%)	Žene (%)	Muškarci (%)
Gradsko naselje	87,18	90,99	73,04
Seosko naselje	12,82	9,01	26,96
Ukupno	100,00	100,00	100,00

Tabela 4. Tip naselja u kome žive ispitanici (procenti)

Malo preko 55% ispitanika živi u Beogradskom regionu, dok svaki peti ispitanik dolazi iz Vojvodine. Natprosečan broj ispitanica živi u Beogradskom regionu (58,25%), dok je kod ispitanika to region Šumadije i zapadne Srbije (24,51%). Najmanje ispitanika (0,20%) je sa teritorije Kosova i Metohije.

Region	Ukupno (%)	Žene (%)	Muškarci (%)
Beogradski region	55,03	58,25	43,14
Region Vojvodine	21,40	22,08	18,63
Region Šumadije i Zapadne Srbije	13,71	11,04	24,51
Region Južne i Istočne Srbije	9,66	8,50	13,24
Region Kosova i Metohije	0,20	0,13	0,49
Ukupno	100,00	100,00	100,00

Tabela 5. Region u kome žive ispitanici (procenti)

SAMOPERCEPCIJA

KLASNOG POLOŽAJA

Ispitanicima je ponuđena četvorodelna klasifikacija klasne samopercepcije (gornja klasa, viša srednja klasa, niža srednja klasa i donja klasa). Imali smo i opciju za one koji su neodlučni u tom pogledu – 14,30% ispitanika nije moglo sebe da svrsta ni u jednu od predviđene četiri klase.

Najveći broj ispitanika sebe vidi kao jedan od dva dela srednje klase (80,48%). Najdominantnija je viša srednja klasa (46,55%) koju prati niža srednja klasa (33,93%). Nešto malo više od 5% ispitanika vidi sebe u jednom od dva klasna pola, u gornju klasu sebe smešta 2,86%, a u donju 2,37%.

Pravilnost samopercepcije po kojoj se ispitanici smeštaju u jedno od dve klase važi i kada se posmatraju polno razdvojeni podaci, sa blagom varijacijom unutar same srednje klase. Ispitanice se u većem broju opredeljuju za višu srednju klasu (48,48%), dok muški ispitanici sebe češće vide u nižoj srednjoj klasi (38,73%).

Samopercepcija klasnog položaja	Ukupno (%)	Žene (%)	Muškarci (%)
Gornja klasa	2,86	2,66	3,43
Viša srednja klasa	46,55	48,48	42,65
Niža srednja klasa	33,93	33,12	38,73
Donja klasa	2,37	1,40	5,39
Ne mogu da se odlučim	14,30	14,34	9,80
Ukupno	100,00	100,00	100,00

Tabela 6. Samopercepcija klasnog položaja ispitanika (procenti)

**JEDNOKRATNA
PLASTIKA
I RECIKLAŽA**

(PRE)POZNAVANJE

JEDNOKRATNE PLASTIKE

Ispitanici su pokazali zadovoljavajući nivo informisanosti u vezi sa jednokratnom plastikom, ali nijedan ispitanik nije umeo da navede sve vrste jednokratne plastike na ponuđenoj listi odgovora.

Najviše ispitanika, preko 74% je prepoznalo slamčice kao jednokratnu plastiku, zatim slede štapići za uši i plastični pribor za jelo sa 69%, plastične kese (tregerice) sa 62% i PET flaše sa 58%. Posude od stiropora i plastične kutije za pakovanje namirnica na meru kao jednokratnu plastiku označilo je 57% ispitanih građana, a filtere od cigareta skoro 50%.

Označite sve što smatrate da spada pod jednokratnu plastiku:	višestruki odgovori - najviše 8, %
Slamčice	74,85
Štapići za uši	69,23
Plastični tanjiri i escajg	68,64
Plastične kese (tregerice)	62,13
PET boce (plastične flaše)	58,48
Plastične kutije za namirnice na meru	57,79
Posude za hranu od stiropora	57,50
Filteri od cigareta	49,61
Sve navedeno	23,57
Cegeri od plastičnih vlakana	14,10
Ne znam	2,07

Tabela 7. Označite sve što smatrate da spada pod jednokratnu plastiku (višestruki odgovori – najviše osam, procenti)

Primetno je da su oko ovog pitanja ispitanici imali prilično usklađene odgovore, bez obzira na pol, obrazovanje, klasnu samopercepciju i tip naselja.

Posmatranjem podataka kroz prizmu starosne kategorije, zanimljivo je da su ispitanici stariji od 65 godina dali najveći broj tačnih odgovora. S druge strane, regionalno posmatranje podataka nam je pokazalo da građani Beogradskog i regiona jugoistočne Srbije blago prednjače po procentu tačnih odgovora.

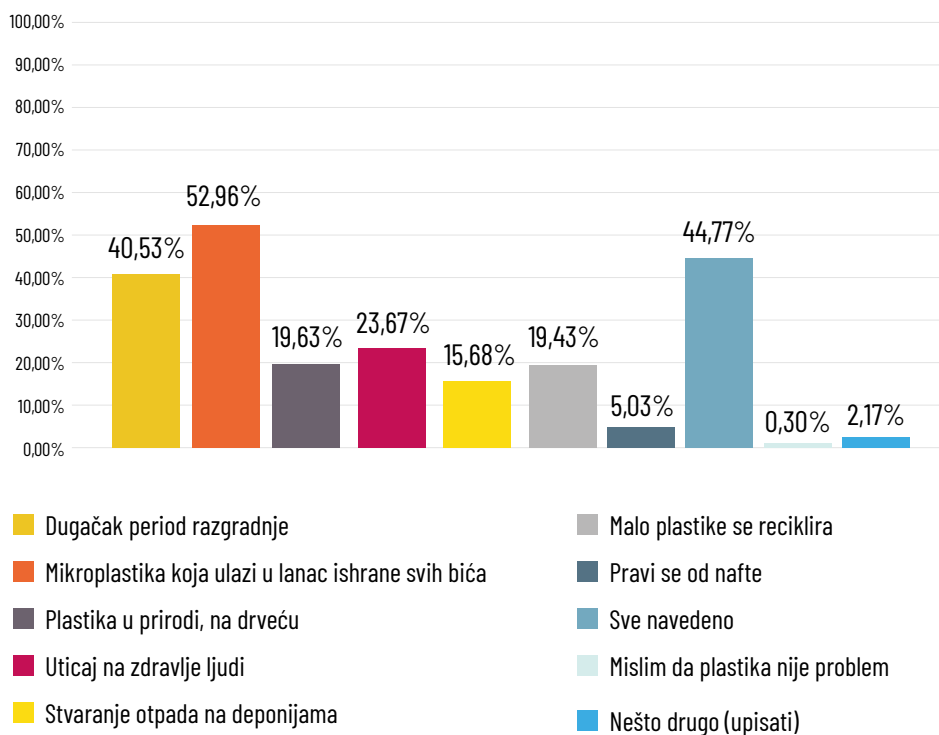

(PRE)POZNAVANJE

PROBLEMA

JEDNOKRATNE PLASTIKE

99,7% ispitanika smatra da je upotreba jednokratne plastike problematična po životnu sredinu i zdravlje ljudi.

Grafikon 1. Šta su, prema vašem mišljenju, najveći problemi povezani sa upotrebom jednokratne plastike? (višestruki odgovori – najviše tri, procenti)

Jedan od najvećih problema povezanih sa upotrebom jednokratne plastike za više od polovinu ispitanika je to što mikroplastika ulazi u lanac ishrane svih živih bića, zatim slede dugačak period razgradnje (40,53%), kao i sve prethodno navedeno (44,77%). Skoro četvrtina ispitanika, kao najveći problem navodi uticaj na zdravlje ljudi, dok samo 0,3% ispitanika smatra da plastika nije problem. U ovom pitanju je postojala mogućnost da se, pored naznačenih opcija upiše i neki drugi problem, što je i učinilo više od dva posto ispitanika. Među tim odgovorima najčešći su: nepostojanje svesti koliko je plastika štetna, negativan uticaj plastike na (divlje) životinje i zagađenje vazduha zbog spaljivanja plastike.

Kada je reč o ispitanicima koji su završili samo osnovnu školu, izdvaja se podatak da nijedan ispitanik iz ove grupe nije odabrao odgovor „Mikroplastika koja ulazi u lanac ishrane“, dok je ispodprosečan broj ispitanika sa doktoratom (13,04%) izabrao odgovor „uticaj na zdravlje ljudi“.

U gradskim sredinama 55,85% ispitanika vidi mikroplastiku kao problem, nasuprot samo 34,88% ispitanika sa sela. Procenti se menjaju kada je u pitanju stvaranje otpada od plastike koje je, kao odgovor, izabralo više ispitanika iz seoskih sredina u odnosu na ispitanike iz gradskih sredina (20,93% prema 14,98%).

Regionalnim poređenjem prethodno navedena dva odgovora uvideli smo da u Šumadiji i zapadnoj Srbiji samo 41,3% ispitanika vidi mikroplastiku kao problem, nasuprot skoro 57% u Beogradskom regionu, dok se procenti za nastanak otpada od plastike ponovo menjaju u korist ispitanika iz Šumadije i zapadne Srbije u odnosu na Beogradski region (21,74% prema 13,69%).

PROBLEMATIČNE VRSTE

JEDNOKRATNE PLASTIKE

Prema mišljenju četiri petine ispitanika plastične kese i PET boce su vrste jednokratne plastike koje su najveći problem u Srbiji.

Približno isti procenat ispitanika (oko 82%) je kao najproblematičniju vrstu jednokratne plastike izabrao plastične kese tregerice i PET flaše. Zatim slede plastične kutije za namirnice na meru (32,35%), filteri od cigareta (29,68%), i ambalaža od stiropora (27,32%), plastične slamčice (14,6%) i plastični tanjiri i escajg (13,21%).

Koja vrsta jednokratne plastike, prema Vašem mišljenju, jeste najveći problem u Srbiji?	Višestruki odgovori - najviše 3, %
PET boce (plastične flaše)	81,85
Plastične kese sa dodatkom i bez dodatka aditiva za razgradnju	82,84
Plastične kutije za namirnice na meru	32,35
Filteri od cigareta	29,68
Posude za hranu od stiropora	27,32
Slamčice	14,60
Plastični tanjiri i escajg	13,21
Plastične kašičice	3,16

Tabela 8. Koja vrsta jednokratne plastike, prema Vašem mišljenju, jeste najveći problem u Srbiji? (višestruki odgovori - najviše tri, procenti)

Najveći procenat ispitanika od preko 65 godina je naveo PET ambalažu i plastične kese kao najveći problem. Ispitanici srednjih godina (40–49 godina) vide posude od stiropora kao dominantan problem (30,65% i 30,67%), dok najmlađi ispitanici (18–24 godine) u daleko najvećem broju (46,72%) prepoznaju filtere od cigareta kao vodeći problem jednokratne plastike u Srbiji.

JEDNOKRATNA

PLASTIČNA AMBALAŽA

U DOMAĆINSTVU

Tri najzastupljenije vrste jednokratne plastične ambalaže u domaćinstvima u Srbiji su: PET boce, plastične kese i plastične kutije za namirnice na meru. Skoro deset posto ispitanika poseduje sve navedene vrste jednokratne plastike.

Istovremeno, jednokratna plastika koja je najveći problem u Srbiji prema mišljenju ispitanika, jeste i najzastupljenija u domaćinstvima: plastične kese (82,35%), PET boce (81,46%), i plastične kutije za namirnice na meru (52,47%). Zatim slede plastične slamčice (28,80%), stiroporske kutije od keteringa (17,16%), plastični tanjiri i escajg (8,58%).

Skoro deset posto ispitanika je reklo da poseduje sve od navedenog, a samo manje od 1% da nema ništa od navedenog.

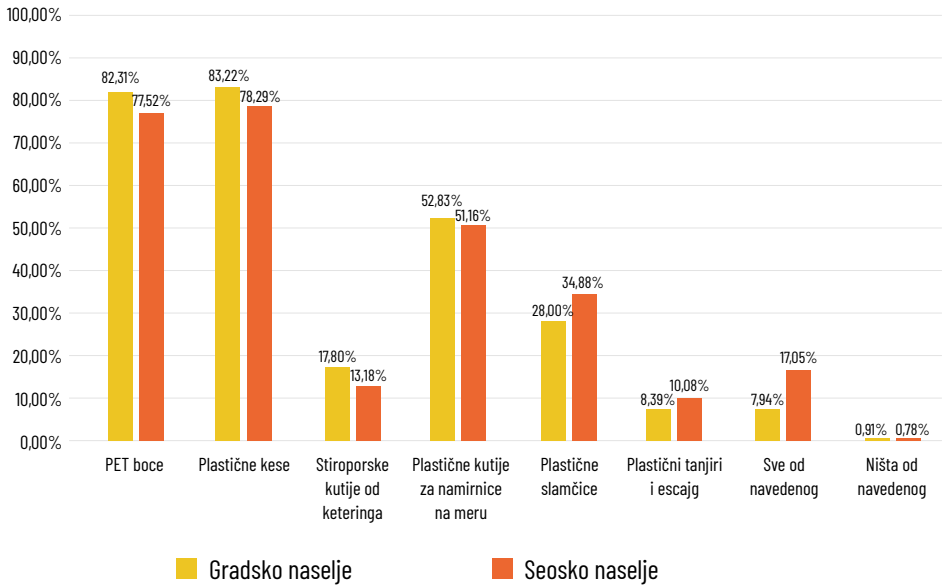
I u ovom pitanju je postojala opcija da ispitanici upišu druge vrste jednokratne plastike koju imaju u domaćinstvu. Za ovu opciju se opredelilo nešto više od dva posto ispitanika, a izdvajaju se sledeće vrste jednokratne plastične ambalaže: kutije od sladoleda, plastične čaše, ambalaža od kućne hemije i kozmetike, ambalaža od konditorskih proizvoda.

Koje od ovih vrsta jednokratne plastične ambalaže se mogu naći u vašem domaćinstvu?	Višestruki odgovori, %
PET boce	81,46
Plastične kese	82,35
Plastične kutije za namirnice na meru	52,47
Plastične slamčice	28,80
Stiroporske kutije od keteringa	17,16
Sve od navedenog	9,07
Plastični tanjiri i escajg	8,58
Ništa od navedenog	0,89
Nešto drugo (upisati)	2,17

Tabela 9. Koje od ovih vrsta jednokratne plastične ambalaže se mogu naći u vašem domaćinstvu? (višestruki odgovori, procenti)

Rezultati pokazuju da najmlađi ispitanici (18–24) imaju najveću sklonost ka upotrebi PET boca i plastičnih kesa (86,07% i 90,16%). Istovremeno, najmanji procenat ispitanika starijih od 65 godina koristi ove dve vrste jednokratne plastike (po 67,86%). Ukoliko preusmerimo našu pažnju na upotrebu stiroporskih i plastičnih kutija, primetićemo da važi suprotna zakonitost – ispitanici stariji od 65 godina beleže viši procenat upotrebe (28,57% i 57,14%) ovih proizvoda u odnosu na ispitanike iz starosne kategorije od 18 do 24 godine (9,84% i 40,98%).

U gradskim domaćinstvima se može pronaći nešto veća količina jednokratne plastike, pogotovo PET boce, kesa i kutija za namirnice (stiroporske i plastične), dok u seoskim sredinama domaćinstva prednjače po količinama slamčica i plastičnih tanjira i escajga.

Grafikon 2. Koje od ovih vrsta jednokratne plastične ambalaže se mogu naći u vašem domaćinstvu? (u odnosu na tip naselja u kome ispitanici žive)(višestruki odgovori, procenti)

INFORMISANOST

O STEPENU RECIKLAŽE PLASTIČNE AMBALAŽE

Većina građana misli da se reciklira značajno manje plastične ambalaže nego što pokazuju zvanični podaci.

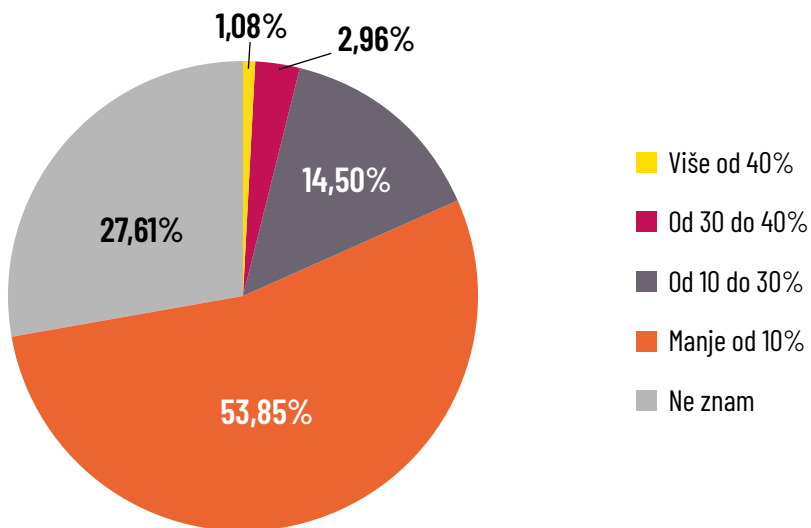
Iako podaci Agencije za zaštitu životne sredine u Izveštaju o upravljanju ambalažom i ambalažnim otpadom za 2020. godinu¹⁶, pokazuju da je u Srbiji reciklirano skoro 30% plastične ambalaže, gotovo 54% ispitanika misli da se reciklira manje od 10%, dok se više od 27% ispitanika izjasnilo da ne zna. Po pitanju stope reciklaže bili su optimističniji ispitanici iz ruralnih područja u odnosu na ispitanike iz gradskih područja.

Kada ove rezultate posmatramo kroz prizmu stepena obrazovanja, vidimo da su u najvećoj meri najoptimističniji odgovor da se u Srbiji reciklira preko 40% plastičnog otpada dali ispitanici sa završenom srednjom školom (3,5%).

Nasuprot tome, da se u Srbiji reciklira manje od 10% smatra više od 76% ispitanika sa doktoratom, nakon toga slede ispitanici sa završenom osnovnom školom (oko 67%), fakultetom (57%), masterom (53%), visokom školom (oko 52%) i srednjom školom (oko 45%).

Ovi podaci pokazuju da postoji značajan nivo nepoverenja u zvanične podatke i kritički stav prema postignutim rezultatima u reciklaži plastike. Ovakvo nepoverenje građana u izvesnoj meri ima osnova, zato što podaci Agencije za zaštitu životne sredine ne odražavaju realno stanje zbog činjenice da se određena količina plastične ambalaže koja se stavi na tržište uopšte ne prijavljuje Agenciji kako bi se izbegli troškovi plaćanja naknade za ambalažu.

16 <http://www.sepa.gov.rs/download/AMB20.pdf>

Grafikon 3. Da li znate koliko se plastične ambalaže reciklira u Srbiji? (procenti)

A close-up photograph showing a hand holding a clear plastic bottle that has been crushed. The bottle is positioned over a yellow recycling bin, which is part of a larger grey recycling station. The background is slightly blurred, showing more of the recycling infrastructure. The text is overlaid on the bottom right of the image.

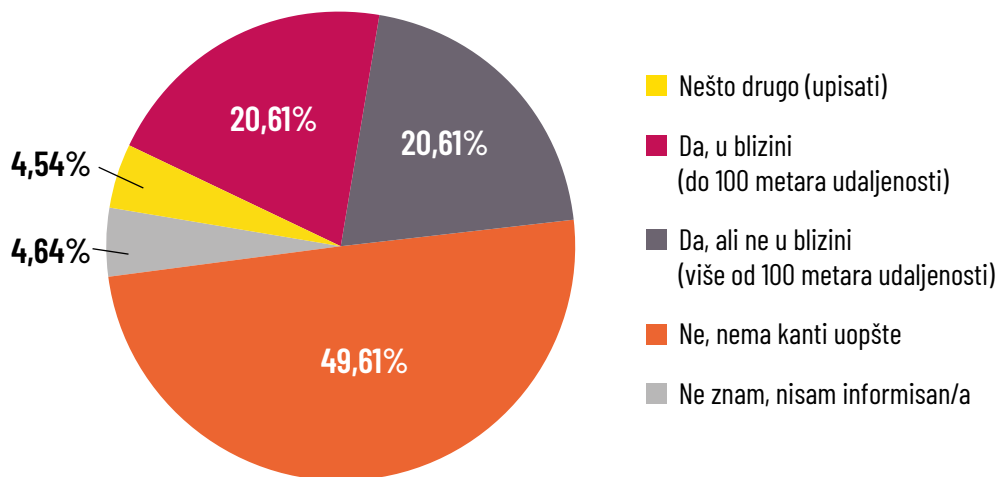
**ODVAJANJE I
ODLAGANJE
PLASTIČNOG
OTPADA**

DOSTUPNOST INFRASTRUKTURE

Manje od polovine ispitanika ima u svom neposrednom okruženju posude za odvojeno odlaganje PET otpada, a u seoskim područjima je to tri puta ređi slučaj.

Podjednak broj ispitanika, po 20,6%, izjasnio se da ima posebne kante za plastičan otpad na udaljenosti manjoj, odnosno većoj od 100 metara. Međutim, skoro polovina ispitanika (49,61%) je rekla da nema kanti uopšte, dok nešto manje od pet posto ispitanika ne zna, odnosno nije informisano.

Takođe, skoro pet posto ispitanika je navelo nešto drugo, a posebno se izdvajaju sledeće opcije: eko kese, kontejneri za separaciju otpada u okviru tržnih centara, plave kante (za individualna domaćinstva), reciklomati, zatim da, bez obzira što ne postoje odvojene kante, separatisan plastični otpad ostavljaju pored kontejnera za komunalni otpad ili daju sakupljačima sekundarnih sirovina. Pored toga, izvestan broj ispitanika je naveo da je kontejnera bilo, ali da su uklonjeni, kao i da su odustali od separacije otpada zato što sve završi u istom kamionu sa ostalim komunalnim otpadom, odnosno na istoj deponiji.

Grafikon 4. Da li imate, u blizini prebivališta, posebne kante za odvajanje plastičnog otpada? (u odnosu na tip naselja u kome ispitanici žive) (procenti)

U seoskim naseljima je takođe manje prisutna infrastruktura za primarnu selekciju komunalnog otpada – odnosno retke su posebne kante za odvajanje plastičnog otpada (postoje uglavnom samo za PET boce).

Samo 8,66% ispitanika sa sela je navelo da imaju u blizini posude za odvajanje plastičnog otpada, 17,32% navodi da ih ima, ali da im nisu blizu, a većina 57,48% da nemaju gde da odvoje ovaj otpad; 16,54% njih se izjasnilo da ne zna da li takve posude postoje, dok je u gradu svega 3% neinformisanih.

Da li imate, u blizini prebivališta, posebne kante za odvajanje plastičnog otpada?	Gradsko naselje, %	Seosko naselje, %
Da, u blizini (do 100 metara udaljenosti)	23,54	8,66
Da, ali ne u blizini (više od 100m udaljenosti)	22,24	17,32
Ne, nema kanti uopšte	51,13	57,48
Ne znam, nisam informisan/a	3,09	16,54
UKUPNO	100,00	100,00

Tabela 10. *Da li imate, u blizini prebivališta, posebne kante za odvajanje plastičnog otpada? (u odnosu na tip naselja u kome ispitanici žive) (procenti)*

Stanovnici Vojvodine imaju najmanje pristupa infrastrukturi za odlaganje plastičnog otpada – sedam od deset ispitanika je prijavilo da uopšte nema kante, dok tek svaki jedanaesti ispitanik ima kante u blizini do 100 metara. Očekivano je da su građani beogradskog regiona najbolje opremljeni potrebnom infrastrukturom, nakon čega slede južna i istočna Srbija, pa potom i Šumadija i zapadna Srbija. Alarmantna informacija je da je u svim regionima, izuzev beogradskog, više od polovine ispitanika prijavilo da nema posebnu kantu za odlaganje plastike.

FREKVENCIJA

ODLAGANJA PLASTIKE

U POSEBNE KANTE

Puna kanta plastike je prava mera.

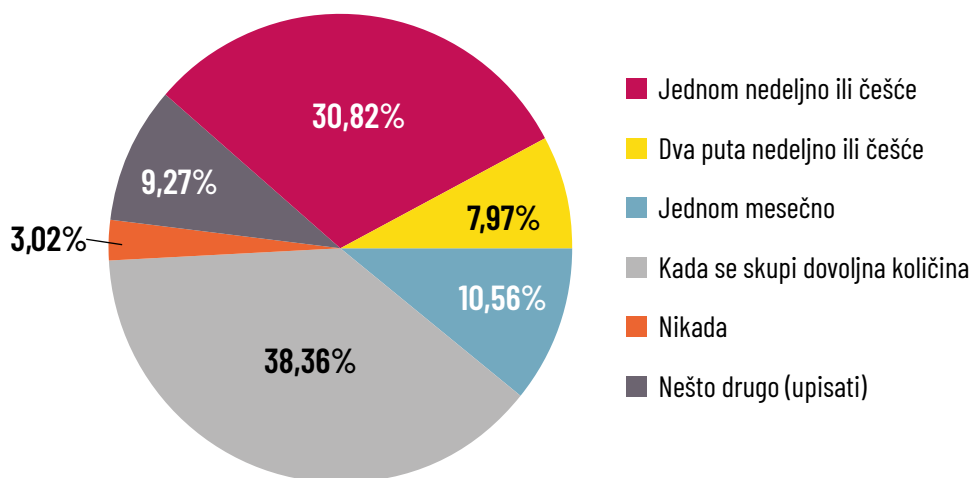
Ispitanicima koji su pozitivno odgovorili na pitanje „Da li imate, u blizini prebivališta, posebne kante za odvajanje plastičnog otpada?“ smo postavili dopunsko pitanje kako bismo ispitali učestalost odlaganja otpada od plastike u, za to, predviđene kante.

Najveći broj odgovora (38,36%) je bio da ne postoji određena učestalost, već se to čini onda kada se nakupi dovoljno plastike za odlaganje. Nešto manji procenat ispitanika (30,82%) je odgovorio da plastiku odlaže jednom nedeljno ili češće, dok 9,27% njih to radi dva puta mesečno ili češće. Gotovo svaki deveti ispitanik (10,56%) nikada ne odlaže plastiku u posebne kante.

Primitili smo da ne postoji neka posebna razlika u navikama ispitanica i ispitanika po ovom pitanju, ali je upadljiv podatak da su muški ispitanici dva puta skloniji da otpad od plastike nikada ne odlažu u kante za plastični otpad od ženskih ispitanica (10,47% prema 19,30%).

Stariji ispitanici, koji se nalaze u dve starosne grupe (55–59 i 60–64 godine) najredovnije odlažu plastični otpad (58,33% i 50%), dok su ovoj navici najmanje skloni pripadnici najmlađih starosnih kategorija (18–24 godine – 22,5% i 25–29 godina – 21,88%).

Od onih koji imaju mogućnost da odvajaju plastičan otpad u gradskoj i seoskoj sredini, isti procenat njih 33% odgovorilo je da to rade jednom nedeljno, a takođe identičan broj ispitanika – 42% odgovara da to radi kad se nakupi dovoljna količina.

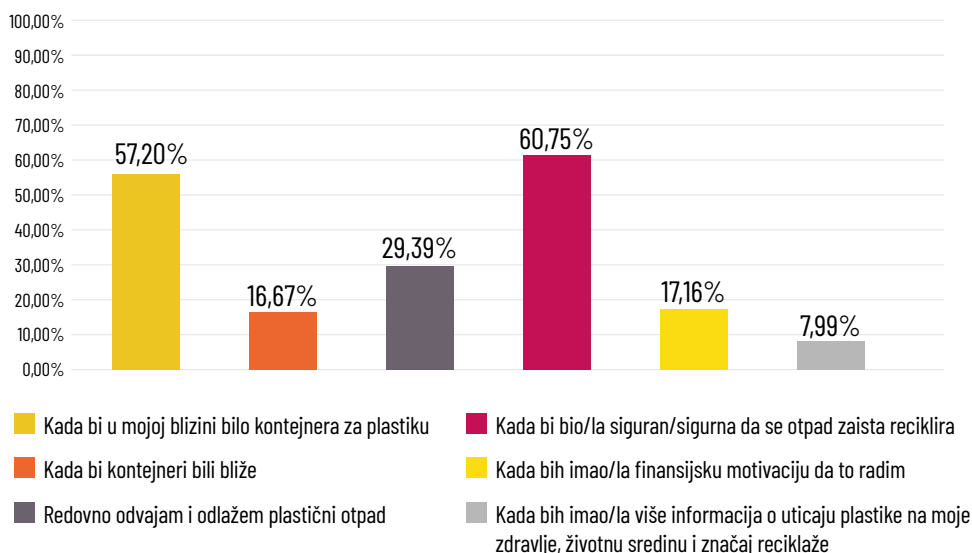
Grafikon 5. Ako imate posebne kante za odvajanje plastičnog otpada, koliko često odlažete plastiku u njih? (procenti)

MOTIVISANOST ZA POSEBNO ODVAJANJE I ODLAGANJE PLASTIKE

Više od 60% ispitanika navodi da bi redovno odvajalo plastičnu ambalažu kada bi bili sigurni da se otpad zaista reciklira.

I u odgovoru na pitanje „Šta bi vas motivisalo da uvek (redovno) odvajate i odlažete plastiku u posebne kante ili reciklomate? – izaberite najviše 3 odgovora“ otkrivamo da veliki broj ispitanika ne veruje da se otpad zaista reciklira zato što ga komunalno preduzeće sakuplja sa drugim otpadom. Čak 60,75% ispitanika navodi da bi bili motivisaniji da odvajaju otpad kad bi bili sigurni da se otpad zaista reciklira, dok skoro isti procenat (57,2%) navodi da bi to radili kada bi u njihovoj blizini bilo kontejnera za plastiku. Ukupno 17,16% ispitanika je navelo da bi to radilo kad bi imali finansijsku motivaciju, a 16,67% da bi odvajali plastični otpad kad bi kontejneri za to bili bliži.

Grafikon 6. Šta bi vas motivisalo da uvek (redovno) odvajate i odlažete plastiku u posebne kante ili reciklomate? (višestruki odgovori – najviše tri, procenti)

Kod ovog pitanja postoji izuzetno veliki nivo podudarnosti odgovora naših ispitanika, i svi se nalaze u veoma sličnom procentualnom opsegu, bez obzira na pol, starost ili bilo koji drugi demografski parametar. Postojanje kontejnera u blizini i poverenje u reciklažu odvojene plastike jasno pokazuju da smo još uvek daleko od stepena razvijenosti infrastrukture za odlaganje otpada, kao i da vlada veliko nepoverenje u postojeći sistem reciklaže.

A photograph of a grocery store display. In the foreground, there are several rolls of clear plastic bags hanging from a black metal rack. Below the rolls, there are cardboard boxes filled with fresh produce: green apples and green onions. The background shows the blurred aisles of a supermarket with various products on shelves.

**PLASTIČNE KESE
I UPOTREBA
NJIHOVIH
ALTERNATIVA**

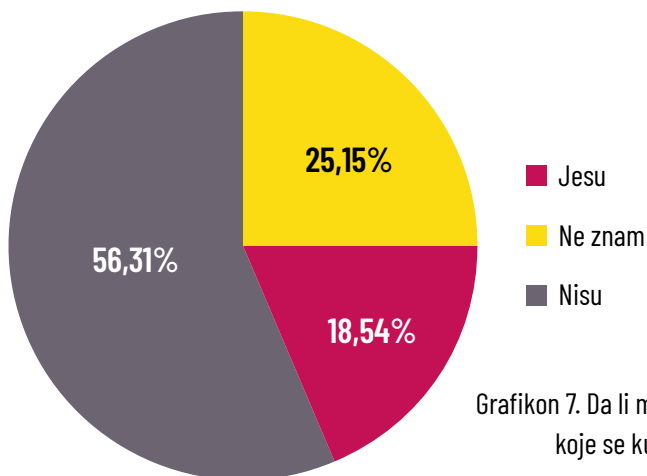
INFORMISANOST

O „BIORAZGRADIVOSTI”

PLASTIČNIH KESA

Više od polovine ispitanika zna da kese koje se prodaju u Srbiji nisu biorazgradive.

Najveći broj ispitanika (56,31%) zna da kese koje se prodaju u Srbiji nisu biorazgradive. Istovremeno, svaki četvrti ispitanik ne zna odgovor na ovo pitanje, dok samo skoro jedna petina ispitanika smatra da su kese koje se prodaju u Srbiju biorazgradive.

Grafikon 7. Da li mislite da su plastične kese, koje se kupuju u trgovinama u Srbiji, biorazgradive? (procenti)

Čak 59% ispitanica je odgovorilo da plastične kese nisu biorazgradive, za razliku od muških ispitanika kojih je u procentima bilo 47,06%, ali treba dodati i to da su se ispitanici češće odlučivali za odgovor „ne znam” (32,84% muškaraca prema 22,46% žena).

Zanimljivo je da skoro duplo veći procenat ispitanika koji živi u gradskim sredinama smatra da su kese biorazgradive, u odnosu na stanovništvo koje živi u ruralnim sredinama. Nasuprot tome,

skoro duplo veći procenat stanovništva iz seoskih naselja ne zna da li su kese biorazgradive u odnosu na ispitanike koji žive u gradskim naseljima.

Da li mislite da su plastične kese, koje se kupuju u trgovinama u Srbiji, biorazgradive? (u odnosu na tip naselja)	Gradsko naselje, %	Seosko naselje, %
Jesu	19,68	10,77
Nisu	58,14	43,85
Ne znam	22,17	45,38
UKUPNO	100,00	100,00

Tabela 11. Da li mislite da su plastične kese, koje se kupuju u trgovinama u Srbiji, biorazgradive? (u odnosu na tip naselja u kome ispitanici žive) (procenti)

Ispitanici sa osnovnom školom (33,33%) i doktoratom (32,61%) u najvećem procentu veruju da su kese koje se prodaju u Srbiji biorazgradive. S druge strane, sve ostale obrazovne kategorije, u približno sličnom procentu, na ovo pitanje su odgovorile da jesu. Međutim, više od polovine ispitanika, iz svih obrazovnih kategorija smatra da kese nisu biorazgradive.

Da li mislite da su plastične kese, koje se kupuju u trgovinama u Srbiji, biorazgradive? (u odnosu na stepen obrazovanja)	Osnovna škola, %	Srednja škola, %	Visoka škola, %	Fakultet, %	Master, %	Doktorat, %
Jesu	33,33	16,16	14,96	19,73	17,95	32,61
Nisu	66,67	50,66	62,20	54,67	61,54	54,35
Ne znam	0,00	33,19	22,83	25,60	20,51	13,04
UKUPNO	100,00	100,00	100,00	100,00	100,00	100,00

Tabela 12. Da li mislite da su plastične kese, koje se kupuju u trgovinama u Srbiji, biorazgradive? (u odnosu na stepen obrazovanja ispitanika) (procenti)

Ispitanici koji sebe vide kao pripadnike gornje klase su u najvećem broju dali pozitivan odgovor o biorazgradivosti plastičnih kesa (27,59%), dok najmanje pripadnika donje klase ima ovakav stav (4,17%). Istovremeno pripadnici donje klase beleže najveći procenat odričnih odgovora na ovo pitanje (62,50%).

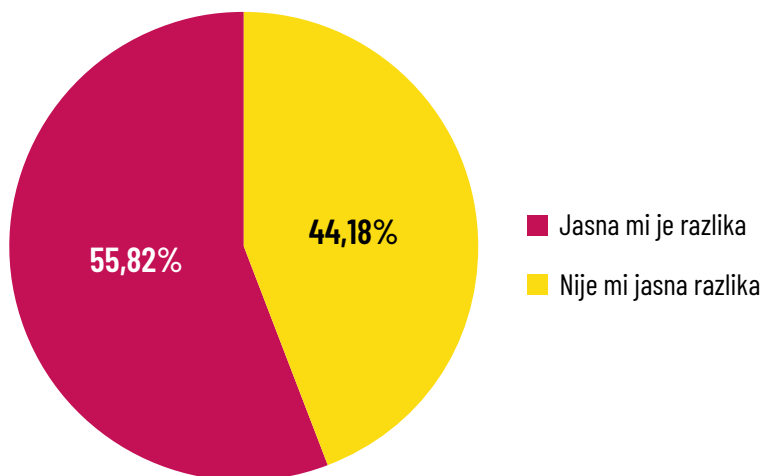

PREPOZNAVANJE

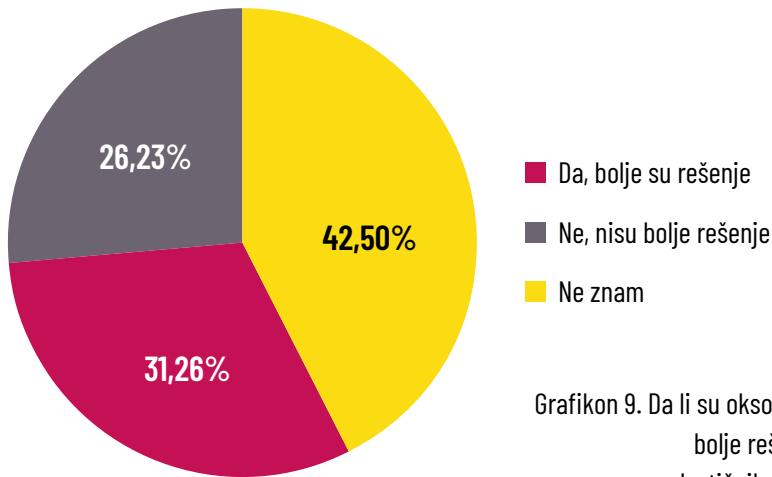
RAZLIKE IZMEĐU OBIČNIH PLASTIČNIH KESA I PLASTIČNIH KESA SA ADITIVIMA (OKSORAZGRADIVE KESE)

Trećina ispitanika misli da su oksorazgradive kese bolje rešenje od običnih kesa.

U nastavku istraživanja nas je zanimalo da li je ispitanicima jasna razlika između običnih plastičnih kesa i plastičnih kesa sa dodatim aditivima za razgradnju. Rezultati pokazuju da više od polovine ispitanika (55,82%) smatra da zna razliku između ove dve vrste kesa, ali takođe skoro trećina ispitanika (31,26%) misli da su one bolje rešenje od običnih kesa. Nasuprot tome, skoro identičnom broju ispitanika nije jasna razlika između ove dve vrste kesa, i ne znaju da li su oksorazgradive kese bolje rešenje od običnih plastičnih kesa.

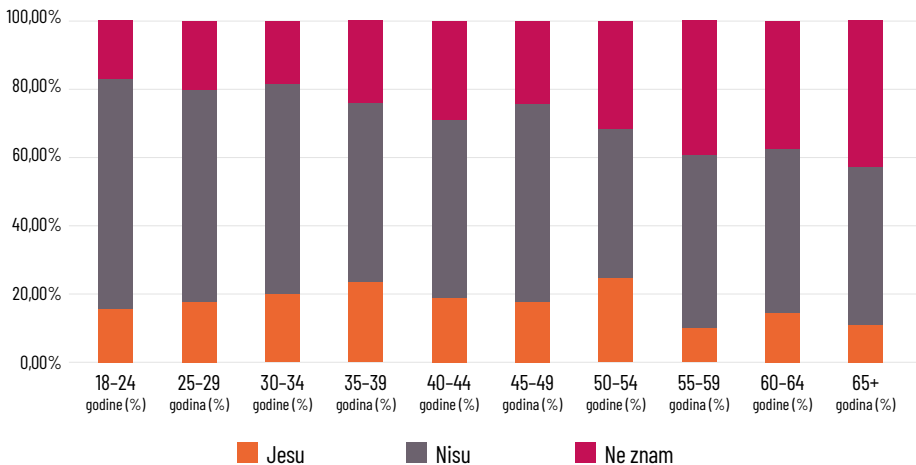
Grafikon 8. Da li vam je jasna razlika između običnih plastičnih kesa i plastičnih kesa sa dodatim aditivima za razgradnju (tzv. oksorazgradive kese)? (procenti)

Grafikon 9. Da li su oksorazgradive kese bolje rešenje od običnih plastičnih kesa? (procenti)

Ispitanice koje su učestvovalе u ovom istraživanju su navele da im je jasna razlika (57,23%), dok su ispitanici prilično ravnomerno odgovorili i potvrdno (50,49%) i odrično (49,51%) na ovo pitanje. Međutim, kod pitanja „Da li su oksorazgradive kese bolje rešenje od običnih plastičnih kesa?“, oko 40% ispitanica i više od 48% ispitanika odgovorilo je da ne zna da li su ove kese bolje rešenje od plastičnih.

Posmatrajući starosnu kategoriju naših ispitanika, može se zaključiti da sa rastom broja godina raste procenat ispitanika koji misle da su oksorazgradive kese bolje rešenje od običnih plastičnih kesa. Ova pravilnost važi i za odgovor „ne znam“, i primetno je da broj ovih odgovora raste sa brojem godina naših ispitanika.

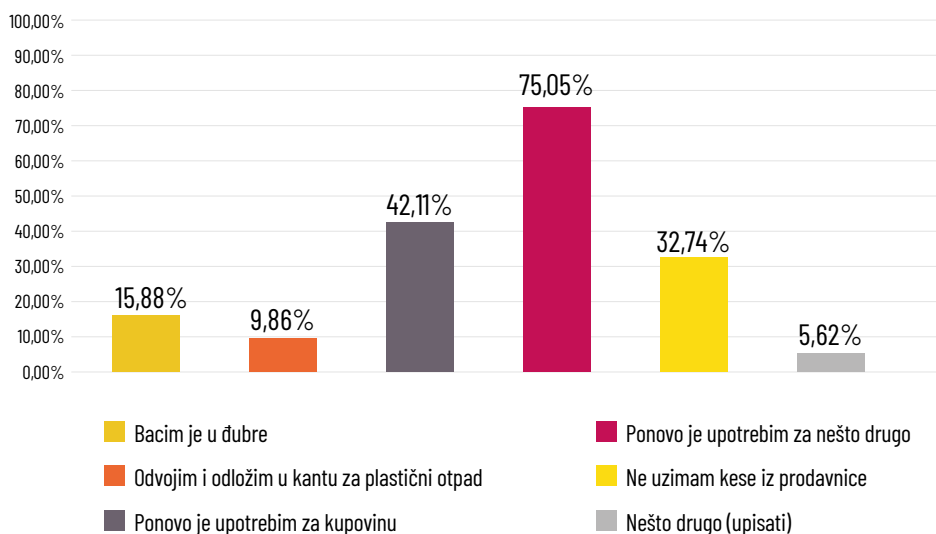
Grafikon 10. Da li su oksorazgradive kese bolje rešenje od običnih plastičnih kesa? (u odnosu na starost ispitanika) (procenti)

ŽIVOTNI CIKLUS PLASTIČNE KESE

Ponovo je upotrebim za nešto drugo = postane kesa za đubre.

Ono što nas je dalje zanimalo jeste šta najčešće ispitanici rade sa plastičnim kesama koje kupe/dobiju u prodavnici. I u ovom pitanju smo imali mogućnost višestrukih odgovora – najviše tri. Ponovo je upotrebim za nešto drugo (75,05%) predstavlja najčešći odabran modalitet, zatim slede: ponovo je upotrebim za kupovinu (42,11%), bacim je u đubre (15,88%), odvojim i odložim u kantu za plastični otpad (9,86%).

I kod ovog pitanja smo imali mogućnost da ispitanici sami upišu šta najčešće rade sa plastičnim kesama. Ovu mogućnost je iskoristilo više od pet posto ispitanika, i kao najčešći odgovor (u 97% slučajeva), ispitanici su naveli da kesu koriste za odlaganje đubreta. Pored toga, u nešto manjem procentu su se izdvojili i odgovori – skupljam, odnosno, čuvam kese. Skoro svaki treći naš ispitanik (32,74%) je rekao da nikada ne uzima kesu iz prodavnice.

Grafikon 11. Šta najčešće radite sa plastičnim kesama koje kupite/dobijete u prodavnici?
(višestruki odgovori – najviše tri, procenti)

Bez obzira na pol, uočljivo je da naši ispitanici ujednačeno koriste plastične kese za ponovnu upotrebu (kao kese za đubre ili nešto drugo), s tim da su ispitanice izrazile daleko veći stepen odgovornosti kroz izostanak uzimanja kesa u prodavnici u odnosu na muške ispitanike (37,42% prema 16,42%).

Mladi od 25 do 29 godina takođe najviše izbegavaju uzimanje plastičnih kesa u prodavnici, dok stariji od 65 godina najčešće plastičnu kesu iz trgovine bace u đubre.

Pripadnici obe srednje klase (viša i niža) su najredovniji u izbegavanju uzimanja kesa iz radnje (34,83% i 32,65%), dok su oni koji su se izjasnili kao pripadnici gornje klase najskloniji tome da uzmu kesu iz radnje, i to ne rade samo u 20,69% slučajeva.

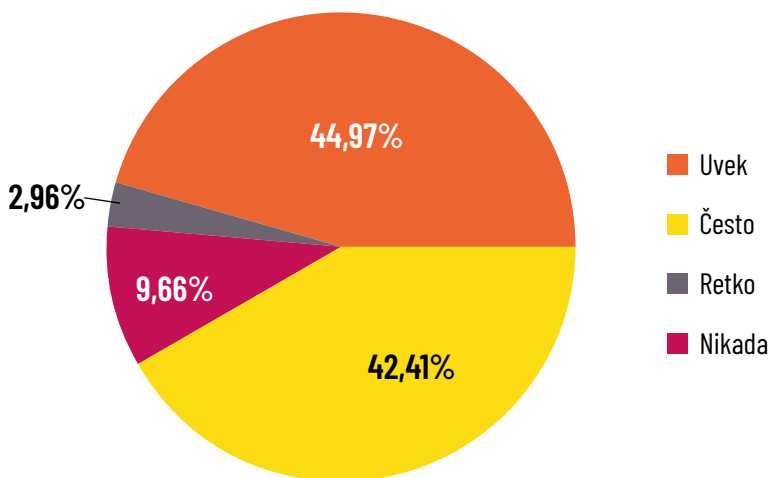

FREKVENCIJA

KORIŠĆENJA KESA/TORBI ZA VIŠEKRATNU UPOTREBU

Sve više građana koristi ceger.

Ispitanici u pretežnoj meri ponesu sa sobom kesu/torbu za višekratnu upotrebu (ceger) kada idu u kupovinu, 45% njih to radi bez izuzetka. U nešto manjem procentu (42,41%) to radi često, dok skoro svaki deseti ispitanik to radi retko, a skoro 3% njih to ne radi nikada.

Grafikon 12. Kada idete u kupovinu, koliko često ponesete sa sobom kesu/torbu za višekratnu upotrebu? (procenti)

Kada nalaze posmatramo kroz polnu strukturu, primećujemo da su ispitanice odgovornije. Dok kod ispitanica njih više od pola uvek ponesu kesu/torbu za višekratnu upotrebu, kod ispitanika to radi svaki peti. Među ženama je i manji procenat njih koji to ne radi nikada, samo 1,78%, u odnosu na 6,86% muškaraca.

Kada idete u kupovinu, koliko često ponese sa sobom kesu/torbu za višekratnu upotrebu? (u odnosu na pol)	Ženski (%)	Muški (%)
Uvek	50,89	22,55
Često	38,96	56,86
Retko	8,38	13,73
Nikada	1,78	6,86
UKUPNO	100,00	100,00

Tabela 13. Kada idete u kupovinu, koliko često ponese sa sobom kesu/torbu za višekratnu upotrebu? (u odnosu na pol ispitanika) (procenti)

Cegere u kupovinu najčešće nose stariji od 60 godina, dok su tome najmanje skloni mladi do 34 godine. Ispitanici sa završenom osnovnom školom su najredovnijii korisnici cegera pri kupovini, dok su oni koji su završili srednju školu najređe odgovarali da uvek nose cegere u kupovinu (66,67% prema 41,18%).

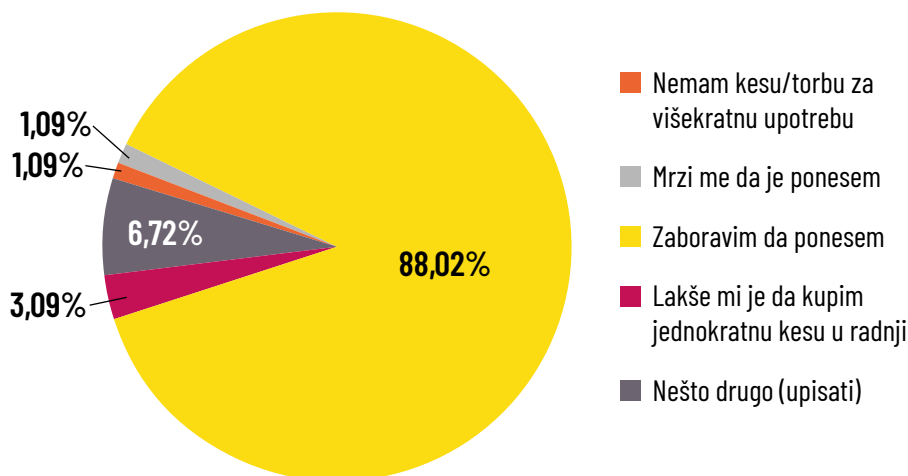

PREPREKE U KORIŠĆENJU

KESA/TORBI ZA VIŠEKRAATNU UPOTREBU

Još se nismo navikli na ceger odnosno još se nismo odvikli od plastične kese u radnji.

Dalje nas je zanimalo šta naše ispitanike najčešće sprečava da ponesu kesu/torbu za višekratnu upotrebu kada krenu u kupovinu. Na ovo pitanje nisu odgovarali samo ispitanici koji su u prethodnom pitanju rekli da uvek nose torbu/kesu za višekratnu upotrebu. Većina njih, čak 88%, rekla je da zaborave da je ponesu. I u ovom pitanju smo imali mogućnost da ispitanici sami upišu šta ih sprečava. Njih skoro 7% se odlučilo za ovu opciju, i u skoro 100% odgovora navedena je neplanirana kupovina. Lakše mi je da kupim jednokratnu kesu, kao i nemam kesu/torbu odnosno mrzi me da je ponesem jeste razlog za oko 5% naših ispitanika.

Grafikon 13. Šta vas najčešće sprečava da ponesete kesu/torbu za višekratnu upotrebu kada krenete u kupovinu? (procenti)

Šta vas najčešće sprečava da ponesete kesu/torbu za višekratnu upotrebu kada krenete u kupovinu? (u odnosu na pol)	Ženski (%)	Muški (%)
Nemam kesu/torbu za višekratnu upotrebu	0,85%	2,00%
Mrzi me da je ponesem	0,00%	3,33%
Zaboravim da je ponesem	98,58%	86,00%
Lakše mi je da kupim jednokratnu kesu u radnji	0,57%	8,67%
UKUPNO	100,00	100,00

Tabela 14. Šta vas najčešće sprečava da ponesete kesu/torbu za višekratnu upotrebu kada krenete u kupovinu? (u odnosu na pol) (procenti)

Ako posmatramo pol ispitanika, razlozi za nenošenje kese/torbe za višekratnu upotrebu pokazuju značajnu razliku. Uopšteno, ispitanice su najčešće navele (98,58%) da zaborave da ih ponesu, dok svi ostali odgovori imaju manje od 1,5%. Za razliku od njih, skoro svakom osmom muškarcu je lakše da kupi kesu za jednokratnu upotrebu ili ga jednostavno mrzi da je ponesu.

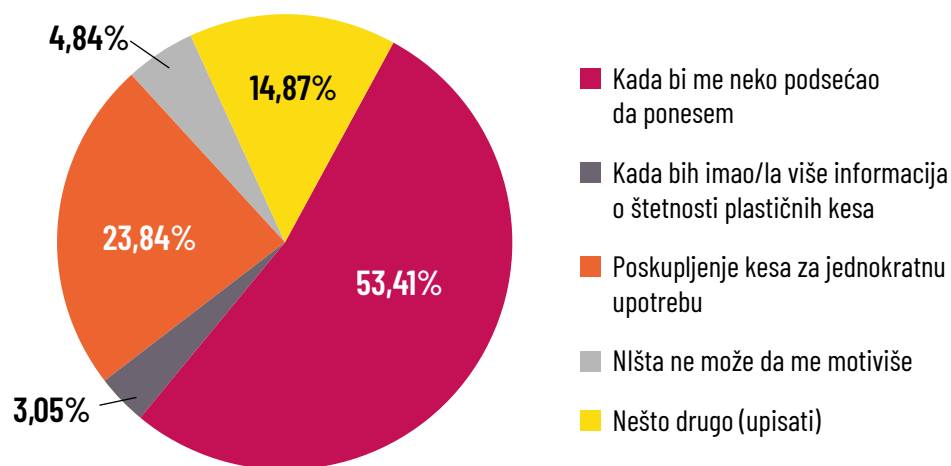

MOTIVACIJA ZA PRELAZAK SA

JEDNOKRATNIH KESA NA KESE/TORBE ZA VIŠEKRATNU UPOTREBU

Podsetnik i zabrana - dva puta do uspeha.

Dalje nas je zanimalo šta bi naše ispitanike motivisalo da smanje upotrebu plastičnih kesa i počnu da koriste alternative (platnene torbe, cegere i slično). Ni ovo pitanje se nije odnosilo na ispitanike koji su rekli da uvek nose kesu/torbu. Čak više od polovine ispitanika je navelo da bi češće nosili ceger kada bi ih neko podsećao da ponesu. Skoro svakom petom ispitaniku poskupljenje kesa za jednokratnu upotrebu bi bio dovoljan motiv. Zanimljivo je da bi samo 3% ispitanika bilo motivisano da promeni svoje ponašanje kada bi imali više informacija o štetnosti plastičnih kesa. I kod ovog pitanja smo ostavili mogućnost našim ispitanicima da sami navedu šta bi ih još motivisalo. Jedan odgovor, koji je naveo veliki broj građana, posebno se izdvojio, a to je ukidanje jednokratnih plastičnih kesa.

Grafikon 14. Šta bi Vas motivisalo da smanjite upotrebu plastičnih kesa i počnete da koristite alternative (platnene torbe, cegere i slično)? (procenti)

DEPOZITNI SISTEM ZA PET AMBALAŽU

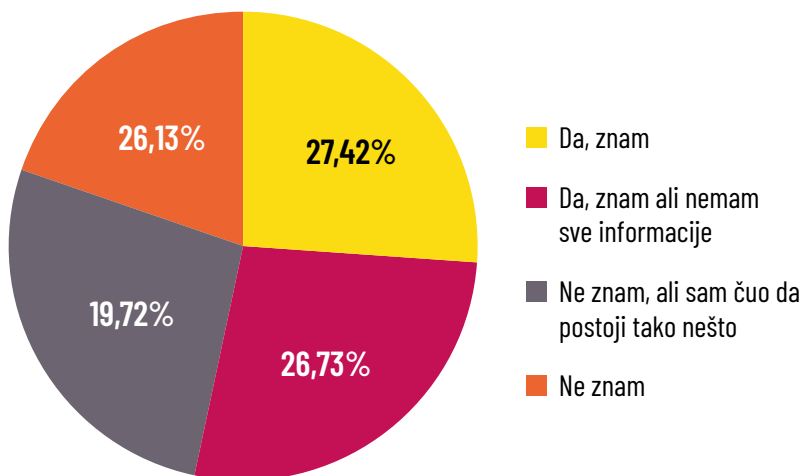

OPŠTA INFORMISANOST

O TERMINU DEPOZITNI SISTEM

Većina ispitanika je čula za depozitni sistem za ambalažu, a čak 85% podržava uvođenje ovog sistema u Srbiji.

Većina naših ispitanika je rekla da zna (27,42%), ili zna, ali nema sve informacije (26,73%) šta je depozitni sistem (kaucija) za PET ambalažu. Takođe, skoro svaki peti je rekao da ne zna, ali da je čuo da postoji. S druge strane, samo malo više od četvrtine ispitanika je reklo da ne zna šta je depozitni sistem.

Grafikon 15: Da li znate šta je depozitni sistem (kaucija) za PET ambalažu? (procenti)

Među najmlađim ispitanicima imamo najmanji procenat (36,88%) onih koji znaju, ili znaju, ali nemaju sve informacije u vezi sa depozitnim sistemom. U svim ostalim starosnim kategorijama taj procenat iznosi više od 50%. Imajući u vidu da su ispitanici iz ostalih starosnih kategorija živeli u periodu kada je aktivno i sveprisutno funkcionisao sistem kaucije za povratnu ambalažu, ovi rezultati nisu iznenađujući.

Da li znate šta je depozitni sistem (kaucija) za PET ambalažu? (u odnosu na starost ispitanika)	18-24 godine, (%)	25-29 godina, (%)	30-34 godine, (%)	35-39 godina, (%)	40-44 godine, (%)	45-49 godina, (%)	50-54 godine, (%)	55-59 godina, (%)	60-64 godine, (%)	65+ godina, (%)
Da, znam	14,75	25,16	28,42	25,18	27,42	32,00	43,62	40,00	20,69	25,00
Da, znam, ali nemam sve informacije	22,13	28,30	28,42	26,62	33,06	22,67	23,40	22,00	31,03	28,57
Ne znam, ali sam čuo/la da postoji tako nešto	21,31	18,87	19,67	25,90	14,52	18,67	11,70	22,00	24,14	25,00
Ne znam	41,80	27,67	23,50	22,30	25,00	26,67	21,28	16,00	24,14	21,43
UKUPNO:	100,00	100,00	100,00	100,00	100,00	100,00	100,00	100,00	100,00	100,00

Tabela 15. Da li znate šta je depozitni sistem (kaucija) za PET ambalažu? (u odnosu na starost ispitanika) (procenti)

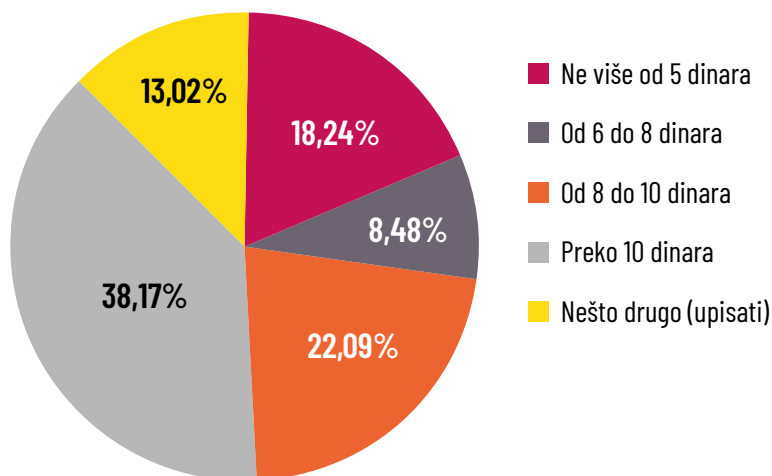
Najviše pozitivnih odgovora (36,96%) su dali ispitanici sa doktoratom, dok ispitanici sa završenom osnovnom školom nisu dali nijedan potvrđen odgovor na ovo pitanje. Ova pravilnost važi i za odgovor „ne znam“, koji su najčešće davali ispitanici sa osnovnom školom (33,33%), za razliku od ispitanika sa doktoratom, gde je svaki deseti ispitanik dao ovaj odgovor.

Jedan podatak se izdvojio, kada smo posmatrali nalaze prema regionu u kome žive ispitanici, konkretno, beogradski region, gde je jedino zabeleženo više odgovora „ne znam“ (29,57%) u odnosu na „da, znam“ (25,45%).

VISINA DEPOZITA KAO MOTIVACIJA ZA POVRAT PET AMBALAŽE

Što viši depozit to veća motivacija.

Zanimalo nas je kolika visina depozita/kaucije bi dovoljno motivisala naše ispitanike da praznu ambalažu vrate u trgovinu. Skoro 40% ispitanika smatra da bi taj iznos trebalo da bude više od 10 dinara. Pored toga, 22% ispitanika misli da je odgovarajući iznos između 8 i 10 dinara. Zatim slede odgovori ne više od 5 dinara (18,24%) i od 6 do 8 dinara (8,48%). U ovom pitanju smo dali mogućnost ispitanicima da upišu nešto drugo. Za ovu opciju se opredelilo 13% njih. Ubedljivo najveći broj ispitanika (preko 60%), od onih koji su se odlučili za opciju „nešto drugo“, rekao je da im nije potrebna nikakva finansijska motivacija, već samo mogućnost da mogu odgovorno da odlože ambalažu, i to su u 90% slučajeva žene. Pored toga, skoro četvrtina ispitanika je rekla da bi taj iznos trebalo da bude od 50 do 150 dinara. Ostale ispitanike ništa ne bi motivisalo.

Grafikon 16. Ako bi se za PET ambalažu naplaćivao depozit/kaucija, koje visine bi trebalo da bude kako biste bili dovoljno motivisani da praznu ambalažu vratite u trgovinu? (procenti)

/KONFIGURACIJA STAVOVA/

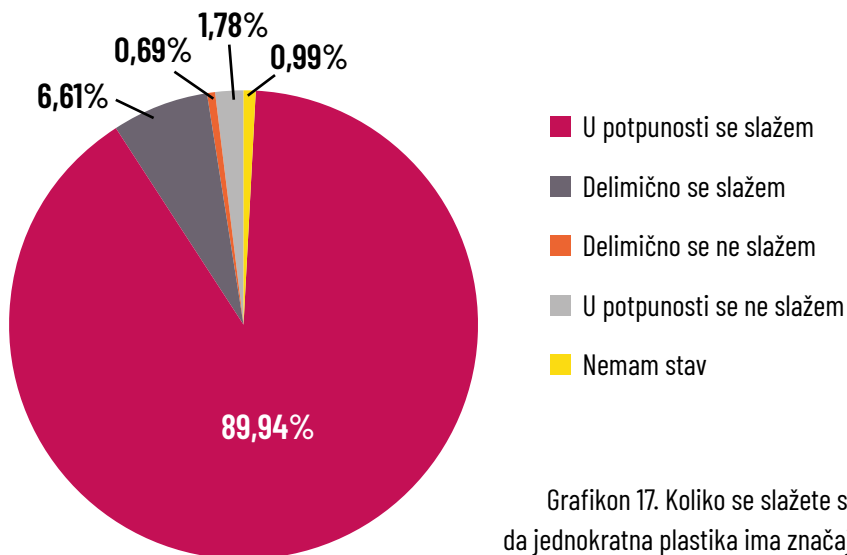
U ovom delu izveštaja ćemo predstaviti nalaze o nizu povezanih stavova u vezi s jednokratnom plastikom.

Podeljeni su u dve grupe – načelni stavovi i stavovi koji se odnose na podršku poželjnim sistemskim i zakonodavnim promenama koje bi mogle biti uvedene kao mere za unapređenje upravljanja jednokratnim plastičnim i ambalažnim otpadom.

UTICAJ PLASTIKE NA ŽIVOTNU SREDINU I LJUDSKO ZDRAVLJE

Preko 95% ispitanika smatra da (jednokratna) plastika ima negativan uticaj na ljude i životnu sredinu.

Sa stavom da jednokratna plastika ima značajan uticaj na životnu sredinu se složilo 89,94% ispitanika. Ako tome dodamo i ispitanike koji se delimično slažu dobijamo 96,55% koji su izrazili slaganje sa ovim stavom. S druge strane, ispitanika koji se delimično ili u potpunosti ne slažu sa ovim stavom je ukupno 2,47%, dok njih manje od jedan posto nema stav po ovom pitanju.

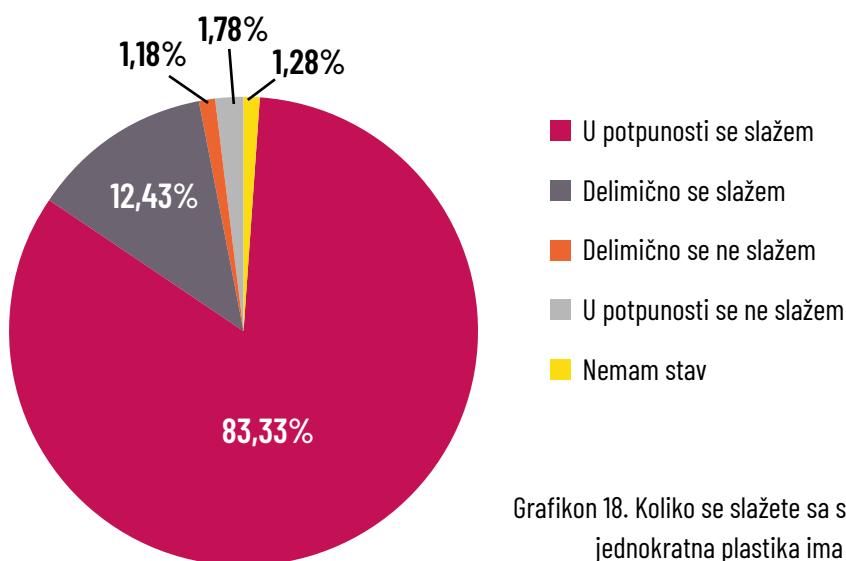

Grafikon 17. Koliko se slažete sa stavom da jednokratna plastika ima značajan uticaj na životnu sredinu? (procenti)

Primitno je da potpuno slaganje sa ovim stavom pokazuje čak 92,89% ispitanica, dok je kod muških ispitanika taj procenat 77,45%. Kada se ovim podacima doda i delimična podrška ovom stavu kod oba pola, dolazi se do prilično ujednačenog stepena podrške navedenom stavu.

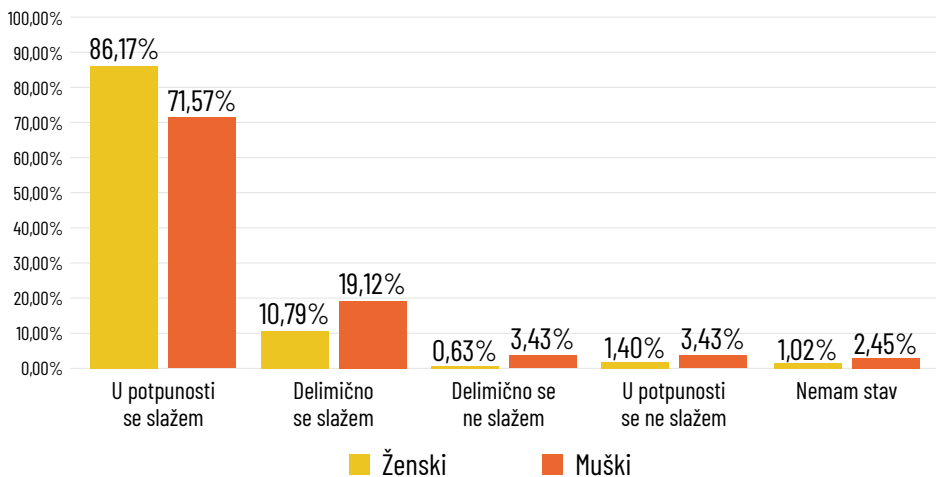
Najviši stepen podrške ovom stavu iskazuju najmlađi ispitanici (od 18 do 24 godine) u odnosu na ostale starosne grupe, dok su ispitanici od 50 do 54 godine pokazali najveći stepen (3,19%) neslaganja sa ovim stavom.

Kao i kod prethodnog stava, većina ispitanika (83,33%) se u potpunosti slaže sa stavom da jednokratna plastika ima značajan uticaj na ljudsko zdravlje, dok dodatnih 12,43% ispitanika delimično podržava ovaj stav. Zbirno posmatrano može se konstatovati da 95,76% smatra da je uticaj plastike na zdravlje značajan. Na drugom polu, delimično ili u potpunosti, sa ovim stavom se ne slaže samo 2,96% ispitanika, dok njih 1,28% nema stav.

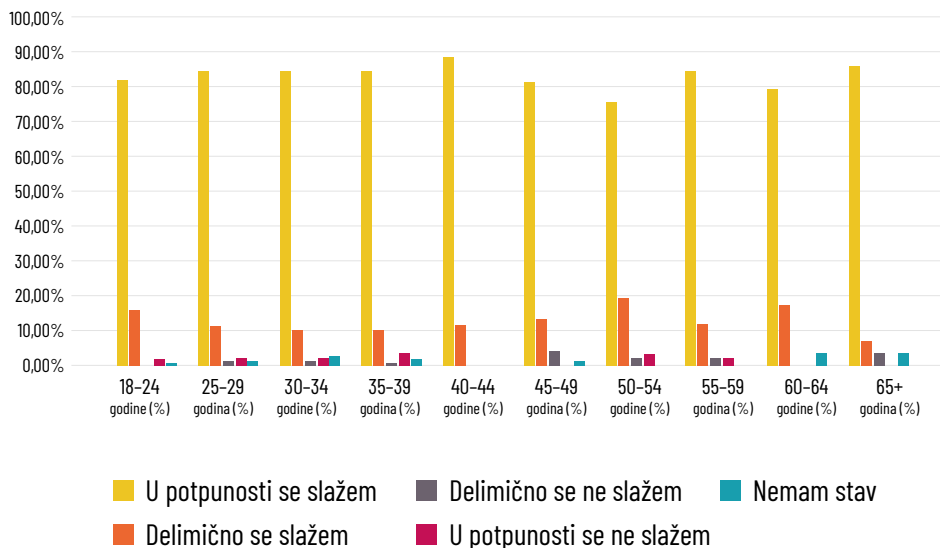
Grafikon 18. Koliko se slažete sa stavom da jednokratna plastika ima značajan uticaj na ljudsko zdravlje? (procenti)

I ovde su ispitanice izrazile potpunu podršku stavu u većem procentu – njih 86,17% nasuprot 71,57% podrške muških ispitanika.

Grafikon 19. Koliko se slažete sa stavom da jednokratna plastika ima značajan uticaj na ljudsko zdravlje? (u odnosu na pol ispitanika) (procenti)

Za razliku od prethodnog stava, iznenađujuće je da je najveća podrška došla od starosne grupe ispitanika od 40 do 44 godine (88,71%). Zanimljivo je da u ovoj grupi ne postoje neslaganja i izostanak stava kada je ova tvrdnja u pitanju tako da je potpunu ili delimičnu podršku ovom stavu dalo 100% ispitanika iz ove starosne kategorije.

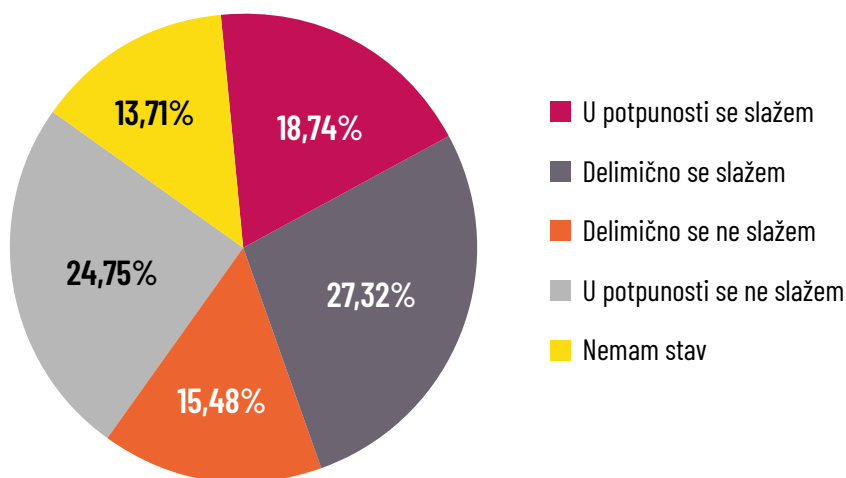

Grafikon 20. Koliko se slažete sa stavom da jednokratna plastika ima značajan uticaj na ljudsko zdravlje? (u odnosu na starost ispitanika) (procenti)

RECIKLABILNI TIPOVI PLASTIKE

Znanje u vezi sa reciklažom plastike još uvek nije na dovoljno visokom nivou, i neophodno je dalje informisanje i obrazovanje javnosti o ovoj specifičnoj temi.

Stav o reciklaži plastike nam je dao širok spektar odgovora, a neslaganje sa stavom da svi tipovi plastike mogu da se recikliraju je izrazilo 40,23%, dok je slaganje sa ovim stavom pokazalo 46,06% ispitanika. Zanimljivo je i da čak 13,71% naših ispitanika nema stav o ovoj temi.

Grafikon 21. Koliko se slažete sa stavom da svi tipovi plastike mogu da se recikliraju? (procenti)

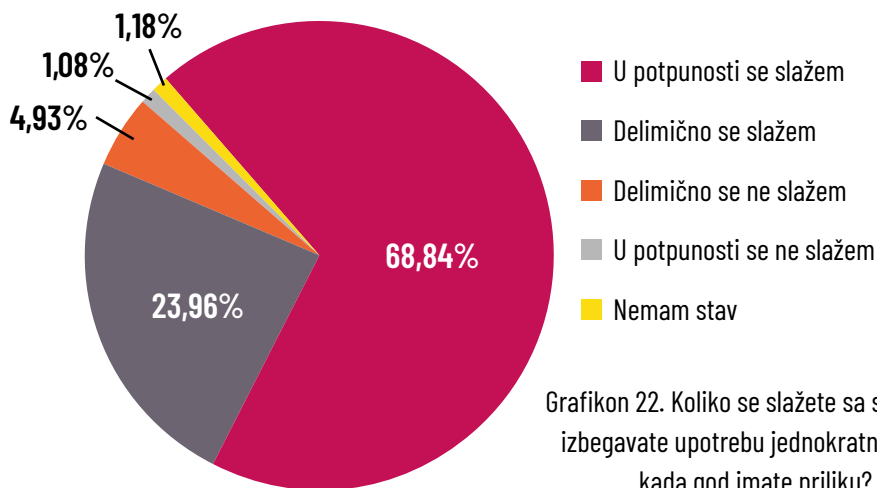
Oba pola su iskazala slične odnose između slaganja i neslaganja sa ovim stavom, a najviše njih je reklo da se delimično slaže sa ovom tvrdnjom – 32,35% ispitanika i 26,14% ispitanica. Na drugom polu, potpunog neslaganja sa stavom, jeste 25,89% ispitanica i 20,59% ispitanika.

Među najstarijim ispitanicima srazmerno je najviše onih koji misle da se svi tipovi plastike mogu reciklirati (32,14%), dok je među dve najmlađe starosne kategorije najmanja podrška ovom stavu, 7,38% među ispitanicima od 18 do 24 godine i 15,09% među ispitanicima od 24 do 29 godina. Beležimo i da sa brojem godina raste podrška ovom stavu.

IZBEGAVANJE UPOTREBE JEDNOKRATNE PLASTIKE

Izvinite, a to je od plastike? Onda - neću!

Naši ispitanici pokazuju značajan nivo slaganja sa tvrdnjom da izbegavaju upotrebu jednokratne plastike kada imaju priliku. U potpunosti se slaže 68,84%, dok se delimično slaže još 23,96% ispitanika, što sumarno predstavlja ukupno 92,80% odgovora na ovaj stav. Neslaganje sa ovim stavom je izrazio svaki 16 ispitanik – delimično neslaganje 4,93% i potpuno neslaganje 1,08%. Samo 1,18% ispitanika nema stav po pitanju izbegavanja jednokratne plastike.

Grafikon 22. Koliko se slažete sa stavom da izbegavate upotrebu jednokratne plastike kada god imate priliku? (procenti)

Potpuno slaganje sa ovim stavom je izrazilo čak 73,73% ispitanica, dok je podrška muških ispitanika ovom stavu tek 51,69%. U skladu sa ovim rezultatom, delimično i potpuno neslaganje je izrazilo čak 17,16% muškaraca i samo 3,04% žena.

Potpunu saglasnost sa stavom je dalo najviše ispitanika iz starosne kategorije od 35 do 39 godina, njih 81,45%, dok ih je najmanje iz starosne kategorije od 60 do 64 godine, samo 55,17%, i 57,14% iz kategorije preko 65 godina. Takođe, najviše ispitanika starijih od 65 godina (7,14%) se u potpunosti ne slaže sa ovim stavom.

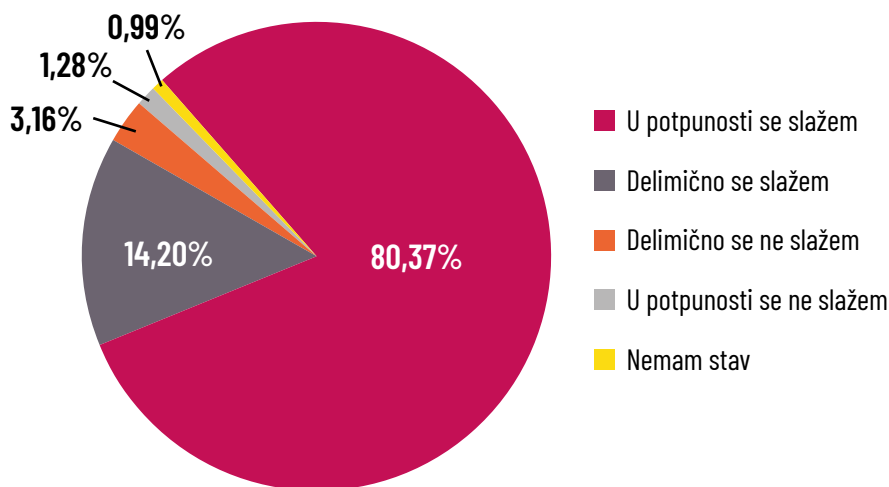
SPREMNOST ZA KORIŠĆENJE ALTERNATIVA PLASTIČNIM KESAMA

„Kultura“ nošenja cegera je u porastu i čini se da se upotreba plastičnih kesa može značajno smanjiti i u relativno kratkom roku.

I kod ovog stava možemo primetiti da je ubedljivo najveći broj ispitanika odgovorio pozitivno na stav da im nije problem da koriste alternative plastičnim kesama – njih 94,57%, dok tek svaki 24. ispitanik ima negativan stav i delimično ili potpuno se ne slaže sa navedenom tvrdnjom. Manje od 1% ispitanika nema stav po ovom pitanju.

Odgovori dati na ovaj stav nam pokazuju značajnu usaglašenost sa odgovorom vezanim za nošenje cegera u kupovinu, gde je ukupno 87,39% ispitanika odgovorilo da uvek ili često nosi ceger sa sobom.

Grafikon 23. Koliko se slažete sa stavom da vam nije problem da koristite alternative plastičnim kesama? (proceniti)

I ovom prilikom su ispitanice iskazale značajno viši stepen potpunog slaganja sa ovim stavom (85,53%) u odnosu na muške ispitanike (61,27%). S druge strane, delimično ili potpuno neslaganje je izrazilo čak 16,17% ispitanika i samo 1,52% žena.

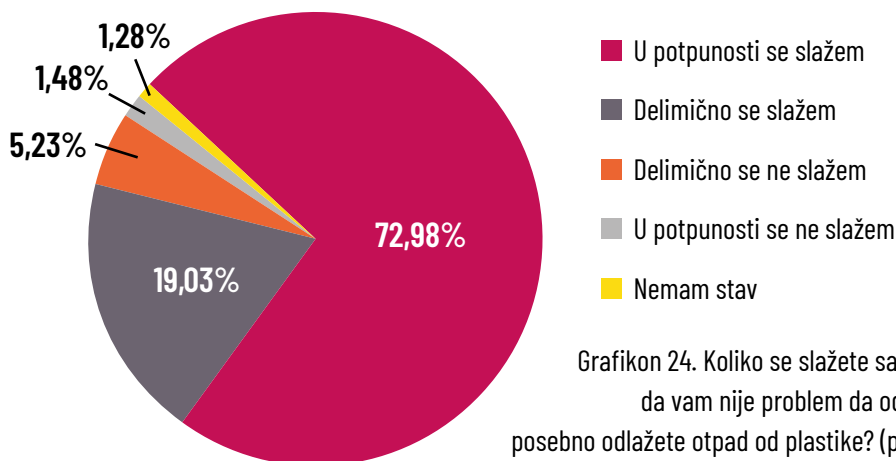
Prvih pet starosnih kategorija koje se protežu od 18 do 44 godine je dalo potpunu podršku ovom stavu (preko 80%), sa najvišim rezultatima među populacijom od 25 do 29 (84,81%) i 35 do 39 godina (84,79%), dok je najveći procenat njih koji se u potpunosti ne slažu (4%) najviše među starosnom kategorijom od 45 do 49 godina. Zanimljivo je da dve najstarije starosne grupe nisu zabeležile potpuno neslaganje sa ovim stavom.

SPREMNOST ZA ODVAJANJE I POSEBNO ODLAGANJE OTPADA OD PLASTIKE

Građani su dovoljno motivisani i žele da daju svoj doprinos upravljanju otpadom od plastike.

Iznenadujuće visok procenat ispitanika je pokazao volju za odvajanjem (separacijom) plastike i njenim odlaganjem u posebne, namenski predviđene, posude za odlaganje ove vrste otpada. Ukupno 92% ispitanika se u potpunosti i delimično slaže sa tvrdnjom da im nije problem da odvajaju i posebno odlažu otpad od plastike, dok tek svaki 15. ispitanik izražava neslaganje po ovom pitanju. Najmanji procenat ispitanika nema stav po ovom pitanju, njih 1,28%.

Grafikon 24. Koliko se slažete sa stavom da vam nije problem da odvajate i posebno odlažete otpad od plastike? (procenti)

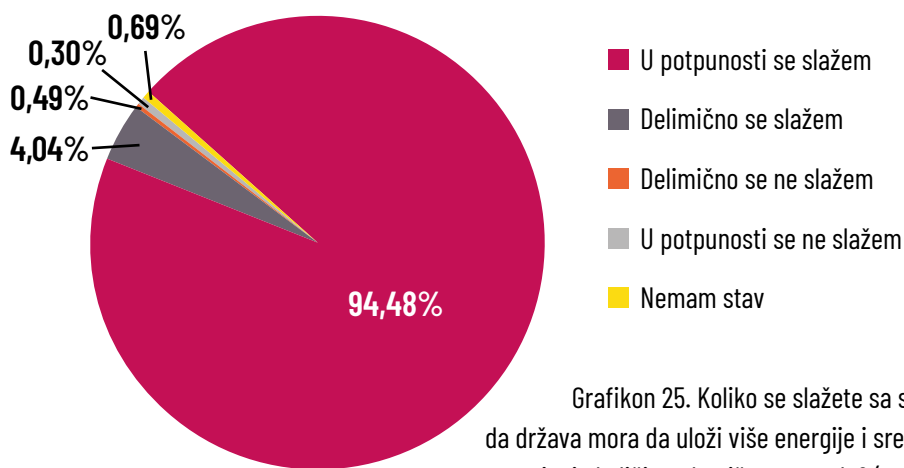
Za 76,65% ispitanica i 59,80% ispitanika, odvajanje i posebno odlaganje otpada od plastike u potpunosti ne predstavlja problem, dok je delimično ili potpuno neslaganje izrazilo čak 16,67% ispitanika i samo 4,32% ispitanica.

Ponovo je pet starosnih kategorija dalo najveću potpunu podršku stavu (oko 80%), ali je distribucija odgovora drugačija i nalazi se u rasponu od 35 do 59 godina. Zanimljivo je da je istovremeno u starosnoj kategoriji od 55 do 59 godina zabeleženo i drugo najveće protivljenje ovom stavu (14%), odmah nakon ispitanika starijih od 65 godina (14,29%).

SMANJENJE KOLIČINA PLASTIČNOG OTPADA OD STRANE DRŽAVE

Građani su svesni da plastika predstavlja problem, ali istovremeno pokazuju i očekivanje da država deo svojih napora u zaštiti životne sredine usmeri u rešavanje problema plastike.

Ovo je stav koji je postigao najveći konsenzus među našim ispitanicima, sa kojim se čak 98,52% učesnika istraživanja u potpunosti (94,48%) ili delimično (4,04%) složilo. Samo 0,79% njih se delimično ili u potpunosti ne slaže sa ovim stavom, dok 0,69% ispitanika nema stav po ovom pitanju.

Grafikon 25. Koliko se slažete sa stavom da država mora da uloži više energije i sredstava u smanjenje količina plastičnog otpada? (procenti)

I kod ovog stava je primetno da ispitanice pokazuju viši stepen potpune podrške stavu u odnosu na muške ispitanike (96,57% naspram 87,25%), kao i niži stepen protivljenja (0,38% naspram 2,45%).

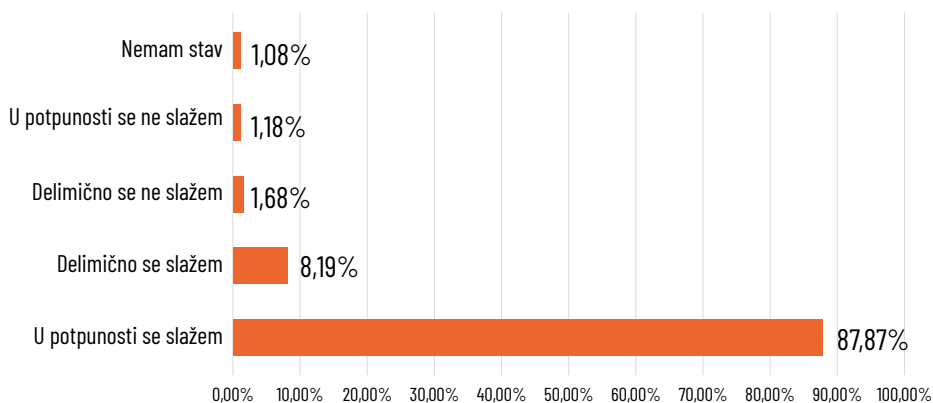
Najmlađi (18–24 godine) i ispitanici srednjih godina (35–49 godina) se u najvećem procentu (između 96% i 98%) slažu da je neophodno da država uloži više napora i smanji količinu plastičnog otpada. Potpuno neslaganje sa ovim stavom se moglo pronaći u dve starosne kategorije, od 30 do 34 godine (0,55%), i od 55 do 59 godina (4%), dok u ostalim kategorijama nije bilo potpunog neslaganja.

ZABRANA JEDNOKRATNE PLASTIKE KOJA NE MOŽE DA SE RECIKLIRA ILI PONOVO UPOTREBI

Nećemo jednokratnu plastiku bez reciklaže ili ponovne upotrebe.

Imajući u vidu različite globalne i nacionalne inicijative koje vode ka ukidanju jednokratne plastike, postavili smo dva stava koji se odnose na zabranu jednokratne plastike u Srbiji. Prvi stav predlaže zabranu jednokratne plastike koja ne može da se reciklira ili ponovo upotrebi, dok drugi stav predlaže potpunu zabranu jednokratne plastike.

Bilo je očekivano da će više pozitivnih podudaranja biti u stavu koji predlaže zabranu jednokratne plastike koja ne može da se reciklira ili ponovo upotrebi, gde je čak 96,06% ispitanika izrazilo potpuno (87,87%) ili delimično (8,19%) slaganje sa navedenim stavom, dok se samo 2,86% ispitanika ne slaže sa ovim stavom, a 1,08% njih nema stav.

Grafikon 26. Koliko se slažete sa stavom da podržavate zabranu jednokratne plastike koja ne može da se reciklira ili ponovo upotrebi? (procenat)

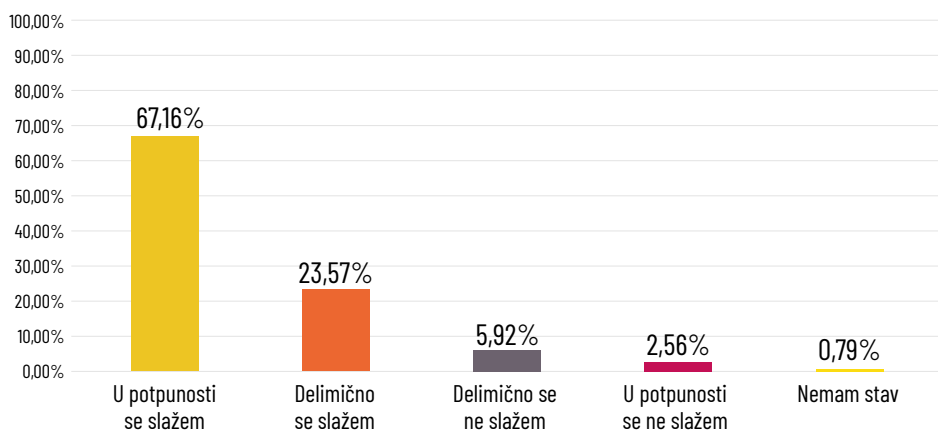
Apsolutna podrška ukidanju jednokratne plastike koja se ne može reciklirati ili ponovo upotrebiti dolazi, sada već očekivano, od ispitanica (91,37%), dok se muški ispitanici u potpunosti slažu u 74,02% datih odgovora. Muški ispitanici prednjače u neslaganju sa ovim stavom (6,86% muškaraca naspram 1,91% žena), kao i izostanku stava (2,45% muškaraca naspram 0,76% žena).

Najveće neslaganje sa ovim stavom (tačno 8%) imaju ispitanici iz starosne kategorije od 55 do 59 godina, prate ih ispitanici od 60 do 65 godina sa 6,9%. Ujedno, ove dve starosne kategorije su pokazale i najmanju sklonost da se saglase sa ovim stavom (ispod 80%), dok je najveća podrška iskazana u nizu starosnih kategorija koje se nalaze u opsegu od 18 do 44 godina, i čija je potpuna podrška ovom stavu oko 90%.

POTPUNA ZABRANA JEDNOKRATNE PLASTIKE

Nećemo jednokratnu plastiku uopšte.

Potpunu zabranu jednokratne plastike, takođe podržava 90,73% ispitanika, od čega 67,16% u potpunosti podržava ovu zabranu, dok 23,57% njih delimično podržava ovakav način borbe sa jednokratnom plastikom. Kod ovog stava imamo iskazan i malo veći procenat protivljenja ova-kvoj zabrani – svaki 12. ispitanik se ne slaže sa tim da je potpuna zabrana jednokratne plastike poželjno rešenje. Samo 0,79% nema stav po ovom pitanju.

Grafikon 27. Koliko se slažete sa stavom da podržavate zabranu jednokratne plastike u celini? (procenti)

Apsolutno slaganje sa ovim stavom je nešto više kada su u pitanju ispitanice (70,69%) u odnosu na ispitanike (54,41%), dok je kod delimičnog slaganja situacija obrnuta (22,21% muškaraca naspram 27,94% žena). Gotovo 3 puta više muških ispitanika se ne slaže sa ovim stavom u odnosu na ispitanice i zabeležili smo procentualni odnos 16,17% naspram 6,47%.

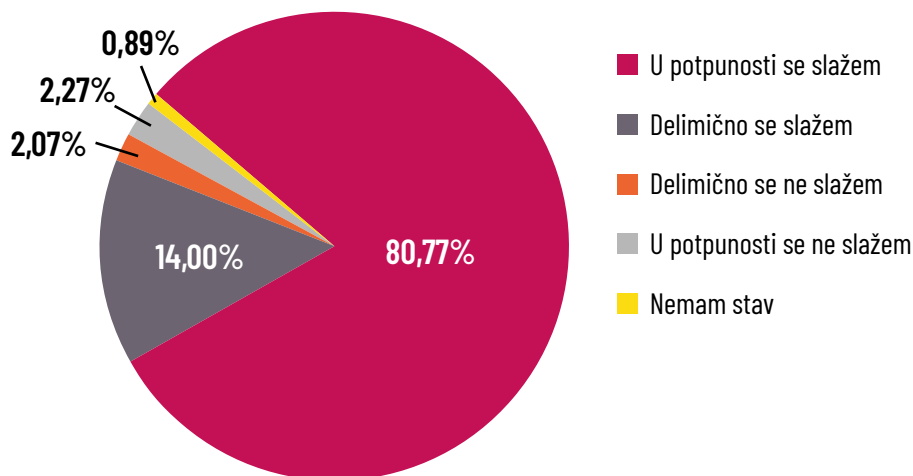
Visoka podrška potpunoj zabrani jednokratne plastike se prostire kroz sve starosne kategorije, ali vredi napomenuti da je ona najveća u rasponu od 30 do 49 godina, gde prelazi 92%, a najviša je u starosnoj kategoriji 45–49 godina, sa neverovatnih 97,33% podrške. Zanimljivo je da je najmanja podrška ovom stavu iskazana kod najmlađe (13,12%) i najstarije (14,28%) populacije obuhvaćene ovim istraživanjem.

UVOĐENJE DEPOZITNOG SISTEMA ZA PLASTIČNU AMBALAŽU

Depozitni sistem - zvuči kao dobro rešenje.

Depozitni sistem za plastičnu ambalažu, pre svega PET boce, jeste jedan od najboljih mehanizama za povećanje stepena prikupljanja ambalaže. Ovaj sistem predviđa povraćaj ambalaže u zamenu za finansijsku nadoknadu – sistem koji je sličan nekada raširenom sistemu kauciranja staklene ambalaže. Zanimalo nas je kakav je stav naših ispitanika prema uvođenju ovakvog sistema u Srbiji.

Osam od deset ispitanika u potpunosti podržava uvođenje depozitnog sistema u Srbiji, a dodatnu podršku delimičnim slaganjem je istaklo još 14% učesnika. Ovaj stav se može svrstati u stavove koji imaju najširu podršku u okviru ovog istraživanja sa ukupnom podrškom od 94,77%. Sa uvođenjem depozitnog sistema se ne slaže 4,34% ispitanika, odnosno, 2,07% sa delimičnim i 2,27% sa potpuni neslaganjem sa ovim stavom, dok 0,89% njih nema stav.

Grafikon 28. Koliko se slažete sa stavom da podržavate uvođenje depozitnog sistema zato što će potrošači imati finansijski motiv da u trgovine vraćaju praznu ambalažu? (procenti)

Oba pola su iskazala sličnu podršku uvođenju depozitnog sistema, nešto višu kod ispitanica (95,94% naspram 91,18%) dok se nešto veći procenat muških ispitanika protivi uvođenju ovog sistema (7,35% naspram 3,3%).

Uvođenje depozitnog sistema je u potpunosti prihvatljivo za sve starosne kategorije, i najčešće se taj procenat apsolutne podrške nalazi u rasponu od 75% do 86%, a sumarno posmatrano sa delimičnom podrškom ovom stavu, primećujemo da podrška svih starosnih kategorija prelazi 90%, a najveća je u starosnoj kategoriji od 35 do 39 godina sa podrškom od fantastičnih 97,84%.

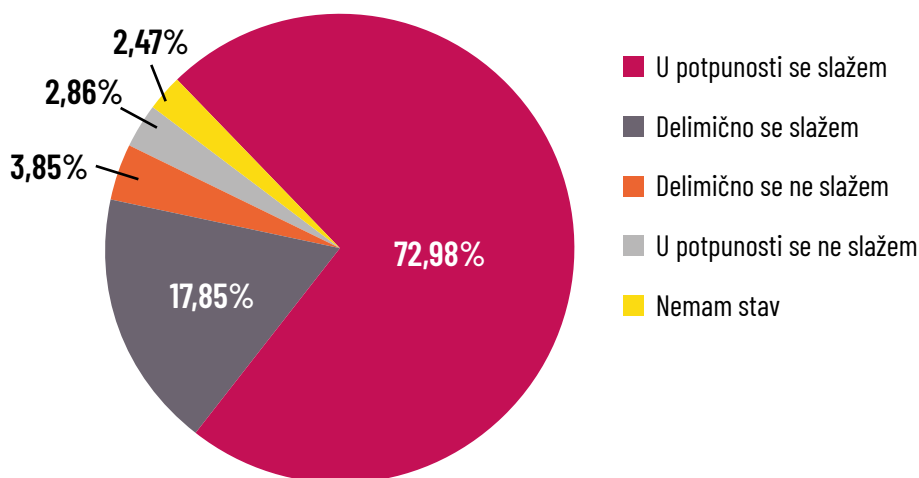

PRODUŽENA ODGOVORNOST PROIZVOĐAČA I TRGOVACA

Više odgovornosti za odgovorne.

Hteli smo da proverimo, u formulaciji koja bi ispitanicima bila jasnija za razumevanje, koliko podržavaju uvođenje jednog ovakvog instrumenta, koji za cilj ima sprovođenje politike kojom se odgovornost proizvođača (ili onoga ko stavlja proizvod na tržište) proširuje izvan uobičajenih okvira i prenosi odgovornost zbrinjavanja otpada od proizvoda sa lokalnih vlasti na industriju.

Gotovo tri od četiri ispitanika u potpunosti podržava, a skoro 18% delimično podržava uvođenje ovakvog sistema, dok svaki petnaesti ispitanik izražava neslaganje sa ovim stavom (3,85% delimično i 2,86% potpuno neslaganje). Nešto veći procenat ispitanika nema stav po ovom pitanju, njih 2,47%.

Grafikon 29. Koliko se slažete sa stavom da proizvođači i trgovci koji stave plastičnu ambalažu u promet bi trebalo da snose finansijsku odgovornost za reciklažu i ponovnu upotrebu plastične ambalaže? (procenti)

Kada posmatramo pol ispitanika, uopšteno se može konstatovati da su i ispitanice (91,5%) i ispitanici (88,24%) pokazali sličan nivo podrške ovom stavu, dok gotovo duplo više muških ispitanika (9,8%) osporava ovaj stav u odnosu na ispitanice (5,96%).

Najmanje podrške vezivanju troškova reciklaže i ponovne upotrebe plastične ambalaže za proizvođače i trgovce koji stavljaju plastičnu ambalažu na tržište je pokazala grupa najmlađih ispitanika (18–24 godine) sa 85,24%, a zatim i sledeća starosna kategorija (25–29 godina) sa 88,05%, dok su sve ostale starosne kategorije pružile preko 90% podrške ovom stavu. Ističu se samo pripadnici populacije u rasponu od 45 do 49 godina sa podrškom od tačno 96%.

PREDLOZI GRAĐANA

ZA BRZO REŠAVANJE

PROBLEMA OTPADA

OD PLASTIKE

Više kontejnera, znanja, mogućnosti, zabrana i kazni.

Bilo nam je važno da saznamo i šta građani misle u vezi sa brzim rešenjima za problem plastike i jednokratne plastike. U tu svrhu, postavili smo sledeće pitanje: „Prema Vašem mišljenju, šta možemo odmah da uradimo kako bismo smanjili plastični otpad?“.

Pitanje nije bilo obavezno, postavljeno je kao pitanje otvorenog tipa gde su ispitanici mogli da upišu svoj odgovor u slobodnoj formi. Za davanje odgovora se odlučilo 355 od 1014, odnosno 35% ispitanika koji su uzeli učešće u istraživanju.

Nakon sortiranja i filtriranja odgovora, nekoliko odgovora se izdvojilo kao najčešće upotrebljeno. U svrhu predstavljanja, pored narativnog, odlučili smo da ove odgovore prikažemo i u vizuelnom formatu, kako bi rezultati bili očigledni i jasni.

Slika 2. Grafička ilustracija najčešćih predloga građana za brzo rešavanje problema otpada od plastike

Više kontejnera

Ovo je odgovor koji su naši ispitanici najčešće davali. Nedostatak infrastrukture se neumitno provlači kroz gotovo svaki istraživački korak, te možemo zaključiti da je građanima potrebna veća dostupnost kontejnera za odlaganje plastike, kao i drugog reciklabilnog otpada.

Edukacija, informisanje, podizanje svesti

Ova tri odgovora se takođe ponavljaju veoma često, zbirno, gotovo kao i prethodni odgovor. Sve tri aktivnosti se smatraju kao poželjne od strane ispitanika i obuhvataju različite ciljne grupe od najmlađih članova društva i školskog sistema do najšire javnosti. Potrebno je unaprediti informisanje svih ciljnih grupa, kako bi problem plastike i jednokratne ambalaže bio što jasniji i vidljiviji.

Depozitni sistem, reciklomati, kaucija

Veliki broj ispitanika prepoznaje potrebu za uspostavljanjem depozitnog sistema za plastičnu ambalažu kroz sva tri terminološka oblika. Bez obzira na to kako je formulisano, jasno je da su građani u izvesnoj meri upoznati sa ovim sistemom i da ga smatraju kao poželjno rešenje koje se može brzo primeniti.

Zabrana jednokratne plastike i plastičnih kesa

Zabrana je jedan od odgovora koji se sve vreme provlači kroz odgovore naših ispitanika. Iako zabrana jednokratne plastike nije rešenje koje se može implementirati u kratkom roku bez odgovarajućih alternativa, svakako ukazuje na raspoloženje građana i njihovu značajnu podršku borbi protiv jednokratne plastike. S druge strane, zabrana (ili destimulacija proizvodnje i upotrebe) plastičnih kesa je već nešto realnija opcija koja se može primeniti brže, ali je neophodno uneti promene u zakonodavna rešenja koja bi regulisala ovu oblast na nedvosmislen način.

Zakoni, kazne i porez na plastiku

Izostanak zakonodavnih rešenja koja uspostavljaju smanjenje upotrebe plastike, oporezivanje plastike koja ne može da se reciklira ili ponovo upotrebi i oštrija kaznena politika za subjekte i pojedince koji ne poštuju zakone u ovoj oblasti su najvažnije poluge za borbu protiv jednokratne plastike prema mišljenju velikog broja ispitanika.

Alternative (cegeri, torbe, višekratne vrećice)

Alternative jednokratnoj plastici, kao poseban skup odgovora, ponudio je najrazličitija rešenja – od upotrebe cegera, torbi i vrećica za višekratnu upotrebu, preko vraćanja staklene ambalaže umesto PET boca, do ulaganja u razvoj domaćih alternativnih rešenja.

Zaključak koji se nameće sagledavanjem ovih odgovora je da naši ispitanici imaju volju i motivaciju da učestvuju u sistemu selekcije i reciklaže na odgovoran način, da su svesni manjkavosti koje postoje u sistemu, kao i da žele da ovaj sistem bude unapređen, svima podjednako dostupan i transparentan. Jasno im je da je potrebno još dosta da se radi na svim poljima – obrazovanju i informisanju, unapređenju infrastrukture i zakonodavnih rešenja, finansiranju inovacija, kao i zabrani vrsta plastike koje ne mogu da se recikliraju.

/ZAVRŠNA REČ/

Analizirajući odgovore naših ispitanika u okviru ovog istraživanja, uverili smo se da postoje brojni koraci koje je potrebno preduzeti kako bi Srbija krenula u sveobuhvatnu borbu sa problemom jednokratne plastike.

Važno je dodati da građani vrlo jasno prepoznaju potrebu da se ova pitanja što hitnije rešavaju što možemo ilustrovati visokim stepenom slaganja sa sledećim stavovima:

- Preko 95% ispitanika se slaže sa stavom da jednokratna plastika ima značajan uticaj na zdravlje ljudi i životnu sredinu,
- Preko 98% ispitanika se slaže sa stavom da Srbija mora da uloži više energije i sredstava u smanjenje količina otpada od plastike,
- Preko 96% ispitanika se slaže sa stavom da je potrebno da se zabrani jednokratna plastika koja ne može da se reciklira ili ponovo upotrebi,
- Oko 95% ispitanika se slaže sa stavom da podržava uvođenje depozitnog sistema za plastičnu ambalažu.

Načelno posmatrano, može se zaključiti da građani imaju solidan nivo svesti o štetnosti jednokratne plastike u širem smislu, ali da je neophodno raditi na daljem informisanju i obrazovanju javnosti kako bi se nastavilo sa izgradnjom društva koje aktivno učestvuje u borbi protiv jednokratne plastike.

Pretpostavka istraživanja da su građani dovedeni u zabludu sa „biorazgradivim“ plastičnim kesama, odnosno plastičnim kesama u koje su dodati aditivi za ubrzano usitnjavanje plastike (okso-razgradive kese), ispostavila se kao delimično tačna, s obzirom na to da gotovo svaki peti ispitanik smatra da su ove kese bolje rešenje od plastičnih, dok svaki četvrti ne zna odgovor na ovo pitanje. Podsetićemo, ova vrsta kesa je izbačena iz upotrebe u EU od 3. jula 2021. godine, dok je u Srbiji oksorazgradiva kesa proglašena „biorazgradivom“, čime su proizvođači ove vrste kesa oslobođeni plaćanja Naknade za korišćenje javnih dobara.

Bez obzira na to, gotovo 9 od 10 ispitanika uvek ili često sa sobom u kupovinu nosi ceger ili torbu kao alternativu plastičnoj kesi, što je svakako podatak koji može da nas raduje. Potrebno je dodatno razvijati svest građana kako bi se kod što većeg broja građana u potpunosti razvila navika da redovno koriste ove alternative i time umanje potrebu za upotrebom plastičnih kesa iz trgovina.

Građani su spremni da razdvajaju otpad i odlažu ga u posude koje su namenjene za tu svrhu, a odgovori naših ispitanika jasno pokazuju da je neophodno nastaviti investicije i razvoj adekvatnih infrastrukturnih i sistemskih rešenja koja će građanima pomoći da učestvuju u odgovornom upravljanju jednokratnim i ambalažnim otpadom. Takođe, potrebno je unaprediti transparen-

tnost ovih procesa kako bi se, u što većoj meri, povratilo poverenje građana u državu, ali i sistem upravljanja otpadom.

Depozitni sistem za plastičnu ambalažu, našim ispitanicima deluje kao dobro rešenje za prikupljanje plastike, pogotovo zbog činjenice da nudi finansijski podsticaj. Na osnovu izražene podrške u okviru istraživanja može se zaključiti da bi ovaj princip mogao biti efikasno implementiran i da bi građani veoma brzo počeli sa upotrebom depozitnog sistema.

Sa sigurnošću možemo pretpostaviti da će se uvek izdvajati neke teme koje će u datom trenutku biti prioritetne, ali borbu protiv jednokratne plastike je neophodno zadržati u vrhu prioriteta. Naši ispitanici su svojim odgovorima pokazali da postoji značajno interesovanje za ovu temu, a na državnim organima i donosiocima odluka je da odlučno sprovedu uvođenje, primenu i redovnu kontrolu poštovanja propisa koji širom sveta postaju standard za smanjenje problema jednokratne plastike. Pored toga, od izuzetne je važnosti povratiti poverenje u sistem primarne selekcije, reciklaže i upravljanja otpadom kroz dalje stvaranje i omogućavanje infrastrukture za odlaganje otpada, ali i efikasnije i transparentnije poslovanje svih aktera u lancu upravljanja otpadom u Republici Srbiji.

Podrazumeva se, ali treba reći, da je potrebno da proizvođači i trgovci daju svoj doprinos i usklade poslovanje na način da kruženje sirovine (u ovom slučaju plastike, ali važi za svaku sirovinu koja ima potencijal za reciklažu), kroz različite tehničko-tehnološke procese, unaprede i time smanje potrebu za novim sirovinama. Na kraju, ovo znači da dalji rast u poslovanju, ali i globalni ekonomski rast kao takav, mora da bude razdvojen od eksploatacije novih sirovina i omogućen kroz dodavanje nove vrednosti materijalima koji se već nalaze u nekoj fazi životnog ciklusa proizvoda.

Spisak tabela

Tabela 1. Polna struktura ispitanika (brojevi i procenti)

Tabela 2. Starosna struktura ispitanika (procenti)

Tabela 3. Stepen obrazovanja ispitanika (procenti)

Tabela 4. Tip naselja u kome žive ispitanici (procenti)

Tabela 5. Region u kome žive ispitanici (procenti)

Tabela 6. Samopercepcija klasnog položaja ispitanika (procenti)

Tabela 7. Označite sve što smatrate da spada pod jednokratnu plastiku (višestruki odgovori – najviše osam, procenti)

Tabela 8. Koja vrsta jednokratne plastike, prema Vašem mišljenju, jeste najveći problem u Srbiji? (višestruki odgovori – najviše tri, procenti)

Tabela 9. Koje od ovih vrsta jednokratne plastične ambalaže se mogu naći u vašem domaćinstvu? (višestruki odgovori, procenti)

Tabela 10. Da li imate, u blizini prebivališta, posebne kante za odvajanje plastičnog otpada? (u odnosu na tip naselja u kome ispitanici žive) (procenti)

Tabela 11. Da li mislite da su plastične kese, koje se kupuju u trgovinama u Srbiji, biorazgradive? (u odnosu na tip naselja u kome ispitanici žive) (procenti)

Tabela 12. Da li mislite da su plastične kese, koje se kupuju u trgovinama u Srbiji, biorazgradive? (u odnosu na stepen obrazovanja ispitanika) (procenti)

Tabela 13. Kada idete u kupovinu, koliko često ponesete sa sobom kesu/torbu za višekratnu upotrebu? (u odnosu na pol ispitanika) (procenti)

Tabela 14. Šta vas najčešće sprečava da ponesete kesu/torbu za višekratnu upotrebu kada krenete u kupovinu? (u odnosu na pol ispitanika) (procenti)

Tabela 15. Da li znate šta je depozitni sistem (kaucija) za PET ambalažu? (u odnosu na starost ispitanika) (procenti)

Spisak grafikona

Grafikon 1. Šta su, prema vašem mišljenju, najveći problemi povezani sa upotrebom jednokratne plastike? (višestruki odgovori – najviše tri, procenti)

Grafikon 2. Koje od ovih vrsta jednokratne plastične ambalaže se mogu naći u vašem domaćinstvu? (u odnosu na tip naselja u kome ispitanici žive)(višestruki odgovori, procenti)

Grafikon 3. Da li znate koliko se plastične ambalaže reciklira u Srbiji? (procenti)

Grafikon 4. Da li imate, u blizini prebivališta, posebne kante za odvajanje plastičnog otpada? (u odnosu na tip naselja u kome ispitanici žive)(procenti)

Grafikon 5. Ako imate posebne kante za odvajanje plastičnog otpada, koliko često odlažete plastiku u njih? (procenti)

Grafikon 6. Šta bi vas motivisalo da uvek (redovno) odvajate i odlažete plastiku u posebne kante ili reciklimate? (višestruki odgovori – najviše tri, procenti)

Grafikon 7. Da li mislite da su plastične kese, koje se kupuju u trgovinama u Srbiji, biorazgradive? (procenti)

Grafikon 8. Da li vam je jasna razlika između običnih plastičnih kesa i plastičnih kesa sa dodatim aditivima za razgradnju (tzv. oksorazgradive kese)? (procenti)

Grafikon 9. Da li su oksorazgradive kese bolje rešenje od običnih plastičnih kesa? (procenti)

Grafikon 10. Da li su oksorazgradive kese bolje rešenje od običnih plastičnih kesa? (u odnosu na starost ispitanika)(procenti)

Grafikon 11. Šta najčešće radite sa plastičnim kesama koje kupite/dobijete u prodavnici? (višestruki odgovori – najviše tri, procenti)

Grafikon 12. Kada idete u kupovinu, koliko često ponesete sa sobom kesu/torbu za višekratnu upotrebu? (procenti)

Grafikon 13. Šta vas najčešće sprečava da ponesete kesu/torbu za višekratnu upotrebu kada krenete u kupovinu? (procenti)

Grafikon 14. Šta bi Vas motivisalo da smanjite upotrebu plastičnih kesa i počnete da koristite alternative (platnene torbe, cegere i slično)? (procenti)

Grafikon 15: Da li znate šta je depozitni sistem (kaucija) za PET ambalažu? (procenti)

Grafikon 16. Ako bi se za PET ambalažu naplaćivao depozit/kaucija, koje visine bi trebalo da bude kako biste bili dovoljno motivisani da praznu ambalažu vratite u trgovinu? (procenti)

Grafikon 17. Koliko se slažete sa stavom da jednokratna plastika ima značajan uticaj na životnu sredinu? (procenti)

Grafikon 18. Koliko se slažete sa stavom da jednokratna plastika ima značajan uticaj na ljudsko zdravlje? (procenti)

Grafikon 19. Koliko se slažete sa stavom da jednokratna plastika ima značajan uticaj na ljudsko zdravlje? (u odnosu na pol ispitanika) (procenti)

Grafikon 20. Koliko se slažete sa stavom da jednokratna plastika ima značajan uticaj na ljudsko zdravlje? (u odnosu na starost ispitanika) (procenti)

Grafikon 21. Koliko se slažete sa stavom da svi tipovi plastike mogu da se recikliraju? (procenti)

Grafikon 22. Koliko se slažete sa stavom da izbegavate upotrebu jednokratne plastike kada god imate priliku? (procenti)

Grafikon 23. Koliko se slažete sa stavom da vam nije problem da koristite alternative plastičnim kesama? (procenti)

Grafikon 24. Koliko se slažete sa stavom da vam nije problem da odvajate i posebno odlažete otpad od plastike? (procenti)

Grafikon 25. Koliko se slažete sa stavom da država mora da uloži više energije i sredstava u smanjenje količina plastičnog otpada? (procenti)

Grafikon 26. Koliko se slažete sa stavom da podržavate zabranu jednokratne plastike koja ne može da se reciklira ili ponovo upotrebi? (procentat)

Grafikon 27. Koliko se slažete sa stavom da podržavate zabranu jednokratne plastike u celini? (procenti)

Grafikon 28. Koliko se slažete sa stavom da podržavate uvođenje depozitnog sistema zato što će potrošači imati finansijski motiv da u trgovine vraćaju praznu ambalažu? (procenti)

Grafikon 29. Koliko se slažete sa stavom da proizvođači i trgovci koji stavljaju plastičnu ambalažu u promet bi trebalo da snose finansijsku odgovornost za reciklažu i ponovnu upotrebu plastične ambalaže? (procenti)

Spisak slika

Slika 1. Obavezne oznake u EU za ambalažu i proizvode koji u sebi sadrže plastiku

Slika 2. Grafička ilustracija najčešćih predloga građana za brzo rešavanje problema otpada od plastike

